

Luceafărul

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

DIMENSIUNEA CULTURII

Prin tot ceea ce deține în sfera materială și spirituală existenței, cultura este o dimensiune de prim ordin a progresului și civilizației, ea tezaurizează valori esențiale ale muncii și creației și le dă acea mișcare mereu mai adâncă și mai cuprinzătoare prin care se exercită gândul și aspirația de perfecțiune a generațiilor, faptă lor de scitit care solidarizează activ și se exprimă în folosul patriei, al emancipării, al creșterii virtuților morale și sociale ale poporului. Acțiunea, în acest sens, ca factor stimulator și cu energii ce și au izvoarele adânc în istorie, tradiția care nu numai că menține și consolidează spiritul creator și îl înalță, îl îmbogățește, îl întrerup. Afirmarea tot mai pregnantă a identității noastre politice, morale și sociale are în tradiție un sprijin de conștiință netăgăduit. Valorile exponențiale susțin din sfere trecute și viitor, edificul libertății și independenței noastre, această operă istorică și cu semnificații majore depline care poartă astăzi pecetea unei împliniri de fond. Creația — în sensul larg și generalizator — a fost și rămâne un argument fundamental al acestei opere vaste sub semnul căreia, în anii care au urmat Congresului al IX-lea al partidului, s-au unit energii deosebite și s-a perșit pe un drum al unei noi conștiințe de sine a patriei, într-un consens al rededeptării sentimentului național și al valorificării tuturor capacităților, al tuturor resurselor materiale și spirituale ale poporului. Cultura a dobândit de atunci și o dimensiune politică, în strânsă și indisolubilă legătură cu toate marile transformări care au privit și privesc societatea prezentă și viitorul. Fiind ea însăși un proces înnoitor și cu o specificitate consacrată și probată de-a lungul istoriei, în momentul evenimentelor cruciale, cultura s-a integrat în mersului general al societății și a integrat la rândul scopuri și modalități care fac din ea o adevărată instituție a formării și afirmării spiritului revoluționar, patriotic, la scară socială înaintată.

de o viziune nouă, caracteristică epocii de construcție și de îmbogățire necontenită a spațiului cunoașterii, a gândirii și sensibilității contemporane se bucură cultura ca domeniu prin excelență al conștiinței, al formării și afirmării celor mai înalte trăsături morale, politice și sociale. În repetate prilejuri, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a invocat tradițiile culturii și artei, ale creației, în sprijinul idealurilor de dreptate, de libertate socială și națională, pentru angajarea activă și responsabilă a tuturor celor ce știu că cultura și arta, pentru a servi cu talent și demnitate și dăruire patria și poporul, unitatea națională, independența, suveranitatea. Creația literară-artistă — sublinia secretarul general al partidului în Expunerea la marile forum democratic din noiembrie anul trecut — trebuie să realizeze noi opere care să oglindescă uriasa muncă a poporului nostru. Avem nevoie de noi romane, noi piese de teatru, noi poezii în care eroii principali să fie muncitorii, țărani, intelectuali, cu preocupările lor, cu dorințele lor de progres, de bunăstare, cu hotărârile lor de a contribui la fâșierea socialismului și comunismului în România. Ce minunate sunt realizările constructorilor socialismului în toate domeniile! Din aceste preocupări, în care simți și multe contradicții și în care sunt exprimate multe dorințe, trebuie să se inspire scriitorii, creatorii patriei noastre. Izvoarele necesare de inspirație trebuie să-l constituie viața și muna poporului nostru. Din acest izvor trebuie să se inspire și artiștii care, prin înțelegerea lor activă, trebuie să servească poporul, construcția socialismului, viitorul său luminos, comunismul! Dimensiunea culturală apare astfel, din asemenea îndemnuri și apelații, ca o rezultantă de fond a unor preocupări și concepții care privesc în esență sa efortul creator și-l integrează celui principiu general de construcție a socialismului cu poporul și pentru popor.

Lucaefărul

LA EMINESCU

De libertatea florilor ce cad,
De amintirea lor ce țipă,
Răspunde fructul, n-avem alt
Semn decât umbra dinspre
cîmpă

Dar a ceva și-n noi, în clipă,
Este-un frământ ca de pleoape,
De libertatea florilor căzînd,
Răspund și norii răspund și ope

Cum e ceva și-acolo-n cer,
Ne-mpatimim ca într-o piină,
De-acolo ieri însemnă ieri,
De-acolo ieri însemnă mine.

Urză din toate cite-nrămuri
Și-o stea ce-n-nadme și pierde
Cum raze-n ochi a altei lumi,
Cum lacrima ce a zăpădită verde...

A. I. Zăinescu

TRIADA PRECURSOARE: POE, BAUDELAIRE, EMINESCU (III)

Incheiam prima parte a însemnărilor (de față) cu constatarea că în ordine a cursului existenței pot fi identificate sfârșituri derizorii, fără urmări notabile, dar ce sînt de aflat și dintre acelea care echivalează cu tot atâtea mari începuturi. Aceasta, după ce mai înainte arătasem că statutul, valorizarea, destimul în posteritate al unor mari poezii de la sfârșitul romanticismului a depins nu în mică măsură de predecății culturale-naționale (Poe, Baudelaire), dar indeosebi de prejudecata restrictiv-zonală a „occidentocentrismului” (Eminescu, orice alt romantic proeminent din partea răsăriteană a Europei). Îndacem pe larg că asemenea concluzii se desprind, ca și cînd ar fi subînțelese, din vasele și „consacratele” sinteze ale unor Marcel Raymond, Albert Beguin, Hugo Friedrich. În acestea și în altele, lui Poe și lui Baudelaire, — pe cît de mari înecunatori ai romanticismului euro-american în domeniul poeziei, pe atît de esențiale precursori ai „modernității” ce au urmat, — li se recunoște astfel de atribuție într-un mod sensibil diferențiat, iar lui Eminescu, gemămul lor euro-răsăritean, nici nu li se menționa numele. Atare perspectivă hermeneutică, parcă decurgînd din firea lucrurilor,

EMINESCU — Tablou de Ion Paceu

INTEGRITATEA LĂUNTRICĂ

de Edgar Papu

au trecut o sută de ani de la moartea aceluia care a fost Mihai Eminescu. A intrat, deci, adînc într-un timp al istoriei românești, deopotrivă cu marile voievozi, care, împreună cu el, au făcut gloria poporului nostru. N-am vrea, totuși, să-l îndepărtăm în timp de noi. De aceea, repetăm ceea ce am mai spus de atîtea ori, și anume că Eminescu este mai contemporan cu noi decît cei care au trăit în vremea sa. Afirmarea este poate prea îndrăzneală, reclamă o justificare. Desigur că cei ce au trăit acum un veac dispun de unele avantaje pe care noi nu le mai avem. Putem să-l auzim glasul sau să-l urmărim mîșcările, să-l căutăm în arhivele muzeului, să-l vedem în portretele fotografice. Desigur că este pretiosă în această acțiune, fiindcă despre alți mari poezii mai vechi, cum ar fi Budiș-Delcea nu știm nici astăzi. E puțin, totuși, față de ceea ce puteam cunoaște cei din vremea sa. Dar și aceste posibilități ale lor rămîn neînsemnate față de uriașele compensații ce ni se oferă nouă. Noi am ajuns să-l cunoaștem imens și integrat launtric, lumea surprinzătoare de profundă și de variată a gândurilor sale. De la postumele poetice și pînă la incursiunile în di-

ferite discipline științifice se deschide o gamă largă de surprize care ni se descoperă nouă, într-un mirific peisaj interior al său. Foarte recent, I. M. Stefan a publicat la „Junimea” un documentat studiu, „Eminescu și universul științific”. Încă de mai înainte, regretatul academician Octav Onicescu și profesorul Solomon Marcus au arătat contribuțiile în materie științifică ale poetului. Printre alții, Magdalena Vătarmanic a subliniat faptul că Eminescu este primul care a postulat metoda matematică în toate disciplinele științifice. Nu vom mai reveni asupra altor date noi care acum ne sînt cunoscute. De aceea ne oprim asupra unui alt capitol al discuziei. Vrem, anume, să accentuăm că și multe din poemele sale antume aparute în vremea sa, abia de mai pot fi descrise în tot volumul semnificației lor profunde după ce au fost privite în lumina altor achiziții pe care le-a adus numai veacul nostru. Ne mărginim la un singur exemplu, mai precis la finalul „Odei”: „Ca să pot muri liniștit, pe mine / Mie redă-mă”. Desigur că, în vremea sa, chiar și mințile cele mai avizate ar fi văzut aici doar vechiul „pesimism” eminescian. Abia în zilele noastre se poate recunoaște că, în versurile citate, Eminescu anticipă cu mult astăzi de modernă trăire a dezalienării. Alte exemple se relevă

Continuarea în pag. a 3-a

45 DE ANI DE LITERATURĂ (1944 — 1989)

Sub semnul valorii

Prin marile ei gesturi creatoare, literatura românească postbelică se integrează în climatul socio-cultural caracterizat de restructurarea spațiului valoric. Mutăția radicală produsă în planul modelului de evoluție istorică — cu inevitabile consecințe în redimensionarea idealului uman — antrenează căutări, lîmpeziri, reazășări și explozii de nouitate în orizontul psihic-afectiv și ideologic al culturii. Rupturile revoluționare și-au avut epicentrul în chiar nucleele de iradiere simbolice a universului axiologic. Tocmai de aceea nu tot ce a fost și este în literatura română postbelică aparține istoriei acestei literaturi, ci numai ceea ce rezistă sub semnul valorii; restul aparține factologiei culturale. Într-ucît, mai mult decît în oricare alt domeniu, evoluția literaturii este mai accentuat selectivă, competitivă decît cumulativă, mai grăbită în a așterne uitarea peste eșecuri și mize minore decît în a reedita zăbaterile conjuncturale, mai atentă la învățămintele istoriei reale decît la

ocultarea ei, mai predispusă la riscurile benefice ale ierarhizării permanente active decît la inserarea definitivă, mai receptivă la originalitatea stimulativă și la șansele imprevizibilelor lui plămăditor decît la tirania modelelor deja validate. Contextualizată socio-cultural, național și psihologic, această literatură și-a dovedit virtuțile creatoare în circumscrierea și investigarea unor noi și legitime istorice registre de sensibilitate integrate în noi modele de inteligibilitate estetică a lumii și vieții. E de ajuns, în acest sens, dacă luăm în ecuație diversificarea tematică și a mijloacelor de expresie. Diversitatea creatoare este grefată pe dezideratele unui realism de accepție superioară, convertite estetice. Literatura a devenit mijloc ideal de forare a socialității în curs de constituire și re-constituire, precum și a psihologilor an-

Vasile Macoviciu

Continuare în pag. a 2-a

GRÎUL

de peste 5000 de ani grîul definește cazul fiului statornic, al celui ce ostenește sub ceruri, ars de soare și mingălit de vînturi, organizîndu-și truda după mersul stelelor și propria lui umbră semănînd îngeri blonzi în brazda grăpată, aceiași bărbat care colindă în ajun de Crăciun sau împărtășe bobul de grâu peste fața luminosă a colindătorilor; „tirărea dinamă / grău la primăvară / și-n pod și-n cămară / și pe prispă afară”, același bărbat, care se spală pe minți și pe față cu rouă și cu apă din izvor înainte de a intra în arătură, rostînd cu voce puternică:

Ion Iuga

Continuare în pag. a 7-a

DOUĂ RECONSTITUIRI

Ca și în alte cazuri date publicității în ultimii ani, s-a dovedit că, pentru un număr de poezii eminesciene, stadiul actual al edițiilor este atît de tributar tradiției sau atît de timid încît acele poezii, deși versurile care intră în alcătuirea lor au văzut lumina tiparului, parcă nici n-ar fi, dăinuind, obscure și fără chip, fie în umbra altora, fie ca simple încercări amorse și abandonate, fie amîndouă la un loc: în devălmășie ori în risipire. Lucrul nu trebuie însă imputat vrednicilor noștri înaintași. La obirgia acestei stări de fapt sînt însăși situația textuală din manuscrisele poetului, unde atît intențiile inițiale ale sale cît și împlinirile lui ultime sînt greu de deslușit, mai ales cînd respectul literar prisoese asupra încumetării de a da formă încheiată unor redactări tumultuoase, interferente, uneri părăsite în ciuda latentei lor desăvîșiri. Într-adevăr, adesea poetul a izbutit mai mult decît știa el însuși sau cel puțin mai mult decît se discerne la prima vedere pe augustele file. Privirii ochiului trebuie să-i adăugăm privirea minții, iar scrupulul obligatoriu de a nu deroga de la voința, fie și neexplicată, a poetului trebuie pus în serviciul curajului, nu mai puțin necesar, de a descifra pînă în nevăzut.

Petru Creția

În pagina a 3-a — poemele „Floare de tei” și „Între nouri și-ntr-o mare”

DEASUPRA TUTUROR

nu mai știu, astăzi, cînd am auzit pentru prima oară de Eminescu. Din cauza asta, pesemne, mi s-a părut și mi se pare că El a existat dintotdeauna, cum a existat și Tara al cărei suflet profund l-a intrupat. Dar aceasta nu e o impresie subiectivă, e o realitate. Eminescu fiind atît de implicat în istoria țării, El a exprimat atît de puternic și de frumos gîndurile și simțirile românilor de pretutindeni, încît nu se poate să nu-ți pară, copil fiind sau om în toată firea, că ești atîns de un vînt cosmic atîncî cînd spui: „A fost odată ca-n povestii, / A fost ca-nicîdată, / Din roade mari împărătești / O prea frumoasă fată...”

Indrăgostit dacă al fost, indiferent cine vei fi, orice fire vei avea, nu se poate să nu fi spus, măcar o dată: Alit de fragedă, te-asa-meni / Cu floarea albă de cîmp, / Și ca un inger dintre oameni / În calea vîetii mele tești. (...)

Nu se poate să nu te înfiori cînd citești sau recitești astfel de versuri: Codrul — fraie cu românul — / De secure se tot pleacă — / Și izvoarele îl seacă — / Sărac în țară săracă! (...)

Nu se poate să nu și se pară, cînd sînt Mircea

Continuare în pag. a 3-a

Ion Lăncrăjan

EMINESCU

DOUĂ RECONSTITUIRI

„UNUL SINGUR ÎN TOATE“

FLOARE DE TEI

În manuscrisul 2276A pe fila 142r se află singura redactare păstrată a poeziei postume Stelele-n cer (de fapt, potrivit titlului interesant al poeziei, este parca năpădită de niște versuri cu o metrică asemănătoare, care însă, examinată mai atent, se dovedesc a fi nu numai prozodie diferite, dar de o cu totul altă inspirație. Mai mult, ele nu sînt, pe pagina cu Stele pe cer, decât sfîrșitul unor sistematizări încercări care încep încă de pe pagina 137r și se continuă pe 137v, 138r, 142r și apoi, dincolo de Stele pe cer (cu care singurul punct de contact este strofa Floare de crin, / Astfel viețile / Și tineretele / Trece și se sting, pînă pe 147r. Perpeșcius (în OPFRE, V, p. 399) le definește drept „un bogat număr de exerciții, în primul rînd ritmice, variațiuni, în marea lor majoritate, pe tema florilor, în care elementul de improvizare nu e întotdeauna înecat de cel mecanic și artificial... apoi, numindu-le, sub reproducerea fașimilității a paginii 138r, „Floare de tei (anexă la: Stelele-n cer)“, le reproduce (p. 399-401), după ce mai înainte își anunșase metoda: „Să spunem, în

treacă, că repetițiile sînt fatale, în astfel de pagini de atelier, că multe strofe sînt variantele altora, dar că ni s-a părut mai sugestivă imaginea acestor, neîncuși, de laborator, în locul unei sistematizări exagerate a materialului“.

Lăsînd la o parte discuțarea, poate ofensă, a unor formulări ca „exerciții, în primul rînd ritmice“, „anexă la“ sau „neîncuși“ (dar cite poezii n-a organizat, în locul poeziei, Perpeșcius însuși, fără să aibă sentimentul că trucează?), am procedat tocmai la o „sistematizare exagerată a materialului“. Mai exact, la degajarea esenței și structurii lirice a acestor impetuozose așezări de versuri. Puterea poeziei eminescane de a deveni locos liric este mai mare decît orice poezie, nu numai biografic, ci și artistic. De și-ar fi plimbat în fugă ori în joacă mințile pe elapenele noul pian s-ar fi născut pe loc sunete înrudite cu cele ale celor mai elaborate muzici. În Floare de tei scrie în plină maturitate poetică, prin 1859, abundă în acorduri care se aud în zona cea mai înaltă a operii.

Unele strofe sînt încercări de cîntec-sase ori altele sînt abia schițate sau părăsite după primul vers (parțial sau în totalitate) la imitativ în variațiuni), ba chiar se disting câteva versiuni succesive ale ansamblului. Dar nu e numai năzuință a ceea ce se vîdește, ci și o neuitată împlinire. De aceea am procedat selectiv, sincretic și analogic, alegînd versiunile finale, întregind cite o strofă prin alta, eliminînd ceea ce se vîdește, din alte părți ale poemului și din tensiunea lor globală, inferior unei posibile redactări finale. Doar ordinea strofelor, abia sugerată de câteva surse, este curată lucrare de editor. Iar editorul își asumă vina ei.

INTRE NOURI ȘI-NTRE MARE

Poezia, scrisă în metru popular (sau de cîntec de lume) figurează sub acest titlu în OPFRE, VI, p. 116-119, reproducusă de Perpeșcius, ca atare din 2276A, 132r-133r. Numai că versiunile 23-34 (în numerotarea de acolo nu fac parte organică din ea, cum dovedește titlul internă cit și faptul, hotărîtor, că în alte părți ale manuscriselor ele se află integrate într-o poezie autonomă sau mai bine zis în familia de texte Alei mică, alei dragă (2262, 149r; 2261, 113v; 2276A, 45r și 179r). Pe de altă parte segmentele care, în reconstituirea (sau mai degrabă colajul) pe care îl publicăm aici, figurează ca versiunile 21-24 (Printr-o noapte), 35-43 (Luminezte stelele) și 44-46 (Ceruri triste) apar editate ca poezii autonome, deși inspirația și sistemul de imagini sînt vădit aceleași. Lăsate razele, versiunile par fragmente dintr-un întreg neidentificabil. Dimpotrivă, intrunile ca aici, se însumează într-o structură, se îmbogățesc între ele și capătă aripi mai mari, luîndu-și sub semnul durerii și al dorului, al despărțirii fără leac și al depărtării de netrecut, rivinile și visate în cuprinsul amar al unei soarte.

Petru Creția

SETEA DE REPAOS

Abența transcendenței pure, a ochiului privilegiat din haos care urmărește rotația și sarabanda lumilor în macro și microgenza lor infinită ca fatalitate teleologică inerentă oricărei religii asumate, face din universul lui Eminescu o realitate compactă (prin excelență fictivă, a de la sine înțeles) în care plinul și golul, finia și neantul, materia și spiritul etc., fac un întreg continuu și numai rareori, și doar accidental, dar parcă însuși poetul ar ațipi, vom întîlni breșe, fisuri, găuri albe sau negre în opera zidurilor care să neliniștească, să te facă să vițezi la alveola decît la ceea ce spune el în titlul din care sînt extrase și distinct prin limbajul său romantic călît la școala clasică a cuvîntului: mintuire, numele tău este comunicarea! Această tensiune referențială izvorîtă dintr-un statut ontologic al comunității dintre stele, structurile disjuncte ale lumii, pînă la identificarea lor relativă într-un absolut suficient sînt pe fruntea poemului căruia ar sta înainte bine scrisă lozina lui Spinoza: Deus sive natura, are în ea ceva divin, un amestec inextricabil, o atmosferă negrăit de firească și aproape dezinvoltă proprie lumii grecești de pe cînd oamenii erau niște zei muritori iar zei, niște oameni nemuritori. Pe acest fundal cu valoare de argument ontologic se întemeiază eleisimul funciar al poetului, radicalismul pesimismului său filosofic care și-a găsit formele cele mai transante, cele mai expresive ale cunoașterii tautologice din poezia română, și nu numai o tautologie care-și are finalitatea în substratul arhetipal al mitului dar care, prin maniera detasată de un fire, dezarmant al abordării, al stingerii unui patos hănuit ca sfîșietor, devine stralucit, suprafața, natura lucrurilor: „Cu mine zilele-ți adaogi, / Cu ieri viața ta o scazi / Și ai cu toate astea-n față, / De-a pururi ziua cea de azi. // Priveliștile sculptoare / Ce-n repoză sînt se distîng, / Repaosă neîntărită / Sub raza ginului etern“.

Universul formelor eminescane se deplasează, se leagănă cu un ritm alt de armonie, de muzical în profunzimea sale hipnotice, de fantasmă nocturnă cu reflexe marmoreene, incit impresia finală, covîșitoare nu poate fi alta decît însuși repaosul absolut, o stranie, oximoronică „vecinică trecere la stăruie pe loc“, un hieratism specific rugăciunii, invocărilor prototipice divine: iar această divinizare se realizează la nivelul discursului prin contemplarea fixă a mișcării universale pînă la dispariția ei totală sub specie aeternitatis, ca efect al relativității sale purtate angajate în malaxorul inexorabil al legii numerelor mari și care are în fața sa naturală a viziunilor supranaturale eminescane: dimensiuni, peisaje, ființe neputnice, uranice, htonice, rotiri de stele, brațe reci de marmură, și mai ales fatalitatea timpului — iată cîteva dintre simbolurile materiale nobile care poartă pe sine și construii lumea hieratică, de un patetism mai curînd aluziv decît clar exprimat, cu o sfîșietoare apropiere de lăutărea laică a lumii decît de adorația ei religioasă, deși un cult al Feclorului poate să revină cu o anumită constanță prin ani, mai ales în relație cu amururile sale de obicei triste și fără speranță: la apusul soarelui, sub cerul acoperit de nori etc.); aceste „impreții“ sînt, fiecare în parte, o capodoperă a picturii impresioniste, „sinteză“ lor fiind lăsată de pictor pe seama privitorului. La Eminescu, însă, variantele — tocmai ca Fata-n grădina de aur în momentul cînd basmul începe să capete chip de Luceafărul — sînt sacrificate pe altarul variantelor publicate.

De aceea am în vedere să reunesc într-un singur volum, accesibil publicului larg, elementele constitutive ale genezei capodoperei eminescane, în chiar cronologia lor reală: basmul lui Kunich a fost Fata-n grădina de aur, Versiunile A, B, C din ediția Perpeșcius, Verștina (definitivă ?), cu indicarea strofelor omise din ediția Măiorescu și a versiunilor „de legătură“.

Lețca „Luceafărului“ ar putea, în acest fel, să treacă dincolo de cadrul didactic în care de obicei este cantonată (de școală și, într-o anumită măsură, chiar de istoria literară) pentru a atinge acest nivel superior al intelectualului, imantent, de altfel, creației eminescane în ansamblu ei.

Dan Laurențiu

UN PROIECT EDITORIAL

În sens didactic, superior, „Luceafărul“ eminescan este și o lecție. Este, poate, surprinșoarea lecție a creației și a sacrificiului pe care ea îl implică.

Se știe că prima „reacție“ poetică la basmul lui Kunich a fost Fata-n grădina de aur, care departe de a fi — așa cum s-a opinat, uneori — o simplă verificare a basmului original, „este, minus fabula, o creație originală de întîiu ordin și pătrunsă întru totul de spiritul și farmecul lexical și ritmic, propriu creațiilor eminescane“, (cf. Perpeșcius, în Mihai Eminescu, Opere, vol. II, București, 1943, p. 372). Rămăși în manuscris, ca atitea alte nestemate al căror lucru poetul, în neîntrecuța-i și în veșnică pătura, a fost înțeles, îl considera nevednic de lumina tiparului, această „creație originală“ avea să fie reluată, cînd ai mai trziu, în 1880, pentru a fi supusă unui nou proces de creație, la capătul căruia va răsări, cu orbitoare lui strălucire, „Luceafărul“. Așadar, un sacrificiu al creației într-un anumit moment al creației pe care ea însăși îl impune pe alături a ceea ce am putea numi o creație de rangul al doilea (vezi și înțelesul barbaunului „loc secund“), manifestare a unei geniale aspirații și... inspirații poetice. Cu alte cuvinte, „Luceafărul“ este tocmai „altă mîndritură“, „Cu mult mai frumoasă / Și mai arțizată“ pe care Măiorescu Manole, simbolul sacrificiului de sine într-o creație, se mîndrește că ar putea-o ridica, bazîndu-se tocmai pe „învățătura“ extrasă din construirea mîndriturii Argeșului.

Se mai știe că „Luceafărul“ este rezultatul unui teribil efort de creație, desfășurat pe durata a doi ani, cînd Eminescu se afla la apogeele creativității sale. Expresia tangibilă a sublimului și, fără îndoială, chinului procesului de zămislire a „Luceafărului“ sînt variantele poemului, pe care Perpeșcius le grupează în trei versiuni principale, prima datînd aproximativ, de la sfîrșitul anului 1880, cea de-a doua fiind datată de însuși poetul / Aprilie 10, 1882. Cu puține excepții (vezi George Bulgar, Evoluția stilului poetice în variantele „Luceafărului“, în Studiul eminescane, București, Editura pentru Literatură, 1963, p. 533-568) variantele capodoperei eminescane sînt considerate numai din perspectiva semnificației lor de „etape“ ale procesului de creație sau de „mîndrituri“ ale uriașului travaliu de glorie și a expresiei artistice, pe care și-l impune și căruia i se supunea (cu plăcere) și poetul (vezi, de ex., ilustrația scolară referitoare la atributul-epitet al „prea frumoasei“). Dincolo, însă, de aceste semnificații și, în realitate, mai presus de ele, variantele „Luceafărului“ sînt depozitarul unor valori poetice care, nu de puține ori, ating sublimul. „Părea un fulger nentrupit / Și roșu ca rubinul, / Avînd seninul deusub, / Deasupra lui seninul // Vedea ca-n ziua cea deîntîi / Născînd din neguri stele, / Împlînd la basmul vîl / Și învînd din ele // Lei se aprinde-o stea în drum, / Colo se stînge-o soare // Dar nu-l oprește nicidecum / Grăbița-i fulgerare. // Și trece toți secolii-mprejur, / Cu mii de lumi de-a noul; / Zbură ca ginul... // Pin' singur e cu totul // Unde nu-l centru, nici hotar, / Nici rază a cunoaște, / Și, undă vremea de sădăr / Încearcă a se naște // Al neîntîi adăpost / Și al uitării corbe / Ce soare toate cite-a fost / Și tot ce este soare“ — luăm cunoștință dintr-una dintre variante, despre modul (intermediar ?) în care Eminescu „vedea“ călătoria spre Demiurg a Luceafărului și despre „haina“ (provi-zorie ?) în care poetul „îmbracă“ simbolul nemărginirii spațiului și timpului. Așadar, cro-

George Docea

INTEGRITATEA LĂUNTRICĂ

Urmare din pag. 1

deopotrivă de concludente, așa cum s-a și arătat de atîtea ori.

Dar chiar dacă ar fi fost cunoscut de pe atîtea ori, în realitate, mai presus de ele, variantele „Luceafărului“ sînt depozitarul unor valori poetice care, nu de puține ori, ating sublimul. „Părea un fulger nentrupit / Și roșu ca rubinul, / Avînd seninul deusub, / Deasupra lui seninul // Vedea ca-n ziua cea deîntîi / Născînd din neguri stele, / Împlînd la basmul vîl / Și învînd din ele // Lei se aprinde-o stea în drum, / Colo se stînge-o soare // Dar nu-l oprește nicidecum / Grăbița-i fulgerare. // Și trece toți secolii-mprejur, / Cu mii de lumi de-a noul; / Zbură ca ginul... // Pin' singur e cu totul // Unde nu-l centru, nici hotar, / Nici rază a cunoaște, / Și, undă vremea de sădăr / Încearcă a se naște // Al neîntîi adăpost / Și al uitării corbe / Ce soare toate cite-a fost / Și tot ce este soare“ — luăm cunoștință dintr-una dintre variante, despre modul (intermediar ?) în care Eminescu „vedea“ călătoria spre Demiurg a Luceafărului și despre „haina“ (provi-zorie ?) în care poetul „îmbracă“ simbolul nemărginirii spațiului și timpului. Așadar, cro-

M. EMINESCU Floare de tei

Floare de tei,
Cit de curînd te treci
Ochilor mei, lucind,
Te-i arăta pe veci.

Floare de crin,
Eu pururi am gîndit
La ochiul tău iubit
De raze plin.

Floare de măr,
Copil doar erai
Și de pe-atunci aveai
Aur în păr.

Flori de cireș,
Cine te-a pus cîndva
Plutînd în calea mea
Dulce să ieși ?

Floare de mal,
Cine te-a pus să vii
Dacă mereu mai ai
Ochii tăi mari și vii.

Floare de fag,
Doina cîntîndu-mi-o
Reamintindu-mi-o
Sună cu drag.

Floare de corn,
Dulce vestindu-mă,
Întinerindu-mă,
Sună din corn.

Floare de șes,
Ești ai cetăților,

Portret de Camil Bessu

Singurătăților
Vis și eres.

Floare de lunci,
Oare de mult s-a dus
Steaua către apus ?
Încă de-atunci ?

Floare de lac,
De-atunci cuprins de chin
Eu sufăr și m-alin,
Sufăr și tac.

Floare de lan,
De-atunci te vîd venînd
Și blîndă surîzînd,
An după an.

Floare de deal,
Unde te-ai dus de-atunci,
Din codri și din lunci,
Pe-al lumii vai ?

Floare de plai,
Codri și unde
Dulce pătrunde-le
Cu al tău rai.

Floare de văi,
Rămîie în calea mea,
Mîngîie jalea mea,
În ochi îmi stăi.

Floare de stînci,
Tu pleci, și-ades te chem
Cu cîntec și blestem
În văi adînci.

Floare de munți,
Dîndu-ți păduri de brad
Pururi izvoare cad
Palidei frunți.

Floare de drum
Care te-nduri pe-atîț,
Și-atuncea te-am iubit,
Atunci ș-acum.

Floare de vad,
Asemîni zorilor,
Căderii florilor
Stelele cad.

Flori de mormînt,
În taina serilor
Am dat durerilor
Aripi de vînt.

Lună ce treci,
Dulcele, frunzele
Dulce pătrunz-le
Razele-ți reci.

10 Să mă iau pe urma lor ?
Că m-aș duce, tot m-aș duce,
Dor să nu mă mai opuce,
Peste unde li se-nchină,
Peste mare, peste lume.

15 Ș-aș vedea cum trec cu toate,
Rînduri-rînduri arătate:
Înnegrirea malurilor,
Strălucirea valurilor,
Stolul rîndunelilor,

20 Tremurarea stelelor,
Rînduri nouri, lună, luneci,
Numai mie mi te-ntuneci,
Printru noaptea rădăcești,
Numai mie-mi înnegrești.

25 Norilor, o, norilor,
Unde-i țara florilor ?
Unde ea acum trăiește,

lără cîmpul inverzește
Și codrul, vîzînd-o, crește.
30 Și, cînd trece prin grădina,
Toți copacii i se-nchină
Și încep să înflorească,
Pe ea s-o împodobească —
Căci, vîzînd-o, toată țara
35 Crede că e primăvara.
Luminezte stelele,
Plîngî rîurelele,
Norii-n cer călătorească —
Neomurile-măbrînească

40 Și pădurile să crească
Numai eu voi rămînea
Gîndurile la o stea
Ce a fost odată a mea.

44 Ceruri triste, zile grele,
Și nopți lungi fără de stele,
Cărarea vieții mele.

Între arătările pozitive emblematiche ale exercițiilor eminescane majore, la o jumătate de secol și mai bine de la trecerea poetului național în cele veșnice, Tudor Argeșu afirma, paradoxal-axiomatic, că: „Fiind foarte român, Eminescu e universal“. Și adăuga imediat, ca delugă a împrăjării cu universalitatea lui Eminescu e un dat, nu și un rezultat recunoscut în bună cunoștință de cauză dincolo de granițele culturale ale României răsăritene: „Asta o știe oricine citește: cu părere de rău că la călîtul limbilor nu poate să fie discutat cu cheie străine“ (Eminescu, 1943). Covîșitor de instruire era încheierea acestui studiu-confirmație, prin care Argeșu avertiza că face „o afirmare de bilanț, fără șovism“: „după Eminescu“ și ceilalți mari conștinenți ai acestuia — arăta principalul liric posteminescan — generațiile de nou veniți dispun de „criteriul experimental complet pentru orice producție artistică viitoare, fără să mai fie nevoie nespărat, la scriitorii cu o instrucție literară mijlocie, de cercetarea literaturilor străine“. Aceasta, fiindcă „Eminescu e singur un tot“ din care „scriitorul încă tinăr se poate familiariza cu meșteșugul literar“.

Asemenea sustineri, venite din partea unui poet trecut cu nesterilitate luciditate și prin școala futură „modernismelor“ europene, încununază cele ce erau de relevat în legătură cu a doua dintre cele patru afirmări pe care le născuși inițial — spre discutație. Abia după aceasta vin cele menite să luminezze singular-reveltoarea izomorfie a trilateral Poe-Baudelaire-Eminescu.

* Cf. Luceafărul, nr. 11, 1968, p. 1-2.

Triada precursorare: Poe, Baudelaire, Eminescu

Urmare din pag. 1

teiform-structurată configurații romantice). Iar dacă se admite fără rezerve că poetul național al românilor e „marer“ romantic de la urmă, în spațiul cultural european, atunci și epitetul al doilea, cel de „întirziat“, cu care nu în mod inocent te place unora să-l caștice, își pierde conotațiile peiorative. Fiindcă oricine, înțeleg, fără să fie nevoie de vreo demonstrație anume, că nu e de tras semnul egalității între un „întirziat“ oarecare și un „mare“ întirziat (Washington Irving — în comparație cu Poe, Theodore de Banville — comparat cu Baudelaire, Valabru — față cu Eminescu). În toate aceste privințe, e de reamintit abia mascata pleoară pe domo a lui Baudelaire, din studiul „Deamns Beavry“ de Gustave Flaubert (unde, prin explicabile rațiuni, autorul Florilor tăului nu aduce vorba și de absolut necesara mîrime a „scriitorului întirziat“, ca o condiție apriorică a celor ce voia să demonstreze, așa cum și Eminescu își disimula singularitatea vizionară prin bine cunoscutul „lără noi“). Or, dacă în felul său de „a rezuma discuțiile“, sint de neignorant „avantajele“ de care a dispus Baudelaire, venind în urma lui Poe și a întregului Saeculum romantic european — să rămîna de neluat în seamă „avantajele“ de care a beneficiat Eminescu, apărut cu înzestrare, cultura, puterea de creație știută, și mai „în urma tuturor“ celor ce instituiseră „Saeculum-ul romantic“? Închizi într-alor „cere strîmte“, exponenții „occidento-centrismului“ literar și mai larg cultural au putut să ignore complexul de relații

nași pe care l-am indicat; însă nouă, contemplatori de mai bine de un veac al Luceafărului eminescan și mereu mai pătrunși de supremațiile sale înțeleșuri, nu ni se îngăduie aceasta. De altminteri, asemenea omisiuni nu și-au îngăduit nici înaintașii de pe firul principal al cercetării eminescane — de la Măiorescu la Edgar Papu, — situîndu-l pe poet și situîndu-se ei însuși în afara oricăror „centrisme“. Măiorescu, comentîndu-l pe Eminescu în Direcția nouă... (1871) într-un chip care echivala cu o consacrare, a înțeles să spună că e „cu totul oșebit în felul său, om al timpului modern“, iar în fragin-absconșii închiderea a aceluiași din Eminescu și poeziei lui (1886) era îndreptățit să reia vechea afirmație, întregitor, relevînd că „Eminescu este un om al timpului modern, cultura lui individuală stă la nivelul culturii europene de astăzi“. La celălalt capăt al firului investigativ, desfîrîndu-se în chiar contemporaneitatea noastră, Edgar Papu a pătruns de adevărul că „Eminescu amene, a leur ultime perfection d'importants traits constitutifs du romantisme“ și „il formule de concert avec eux [les poètes symbolistes — n.n.] le message de son temps: dépassant la monodie de la sensibilité romantique, il se livre à la lutte dramatique entre deux tendances opposées à l'instar de Baudelaire, de Rimbaud, de Verlaine et de Mallarmé, annonçant „la poésie de notre temps“. În toate acestea, nu uită să precizeze Edgar Papu, constituînd „și pentru alții un drept la orgoliu“, fiindcă opera eminescană e „una din cele mai înalte mîndrituri ale lumii, ca exemplu al excelenței din limitele umane“ (Poezia lui Eminescu, 1971).

EMINESCU- POPAS LIRIC

Am mers mult căutînd urmele pe unde a trecut Eminescu. Tîra înăsa a mers, așteptîndu-l și căutîndu-l: ca pe un mire așteptîndu-l — căutîndu-l apoi, pe el, și căutîndu-se pe sine, întîlnindu-se de sine prin el.

Am mers tremurat, cutremurat; neîncercîtor, cutezător, am mers cînd molcom, cînd înviorat; liniștit și deznădăjduit; hram și împărăție de vis și de floare, dezastru cu vînt rău la sub-suocare.

Am mers căutînd urmele pe unde a trecut Poetul — încetul cu încetul. Uneori, pe vreme curată, după ploaie, pasul meu găsca pasul lui lîngă un tel; și pînă să mă trezesc din visul de moarte, țara-l lua și-l ducea mai departe. Urzîndu-l pe zări, sara pe deal, cîntîndu-l în cale — țara și făcea zile de sărbători triumfale. Cînd ostentiv oamenii veneau de la cîmp cu coasa-n spinare — zile de munci și ostindă și făcea țara în calendare. Că nu pot să spun azi Tară-Om, Tară-Pcm — fără să spun Gură de Rai, Tară-Mihai; fără să spun rugător și încet: Tară-Poet, Tară-Poet...

Mai la începuturile mele de lume l-am căutat urmele la întîmplare. Anii, la începuturile mele de mine, l-am căutat urmele stăruitor și dureros, ca o dragoste neiertătoare. Treptat, am ajuns să-mi fac un îndreptat, un orar prestabil din a căuta urmele Poetului; m-a ajutat poezia și meseria asta de ziarist — ca ocarere în lăzărul a altor zădărnici și el l-a plătit vîntă mea. l-am căutat urmele la Ciurgiu, la București, la Tirgu Mureș, la Gravia, la Blaj.

La Blaj l-am căutat în mai multe rânduri. Sus, pe dealul Hului Vechi strălucite și astăzi Teul de care vizionarii adolescenți de 16 ani se resemnau, rostind transfigurată de emoție: "Te salut din inimă, Romă Mică! Îți mulțumesc, Dumnezeuule, că m-ai ajutat s-o pot vedea!"

Ce-l va fi îndemnat pe Eminescu să străbată țara cu pasul? Suceava, Gura Humorului, Cîmpulung, Moldovenesc, Vatra Dornei, Bistrița Năsăudului, Reghin, Tirgu Mureș, Ier-nu, Tîrnăveni, Medias, Copșa Mică — spre a poposi la Blaj, acolo unde, după spusa lui Blaga, "bute ceasul mai presua de vreme"? Călătorind, după cum însuși mărturisește: "Zi de vară pînă-n seară am tot mers fără să stau de fel. Soarele era la apus, aerul începuse să se răcori, hîdele păreau că adorm din tremăntul lor lung, de-a lungul drumului de țară oamenilor se-ntorceau de la lucrul cîmpului, cu coasele de a spinare, fetele cu oale și donițe în amîndouă mîinile, boii trăgeau încet în jug și carul scîrția, iar românii se mergeau alături de el și punea din bici își țipa eternul său hăis, ho! ho! Ascuns în maluri, domnea Murăgul, pe el trosnea de căruțe podul de luntre, pe care-l trecui și eu".

Cu siguranță că dascălul Aron Pumnul va fi avut un merit aparte în această călătorie. Cetea cărturarilor iluministi, străvechea vatră de constituții națională trebue să-l fi atras pe Poet cu tot respectul cuvenit istoriei Patriei. Martori oculari spun că tînărul Eminescu, în vîrstă de opt ani, a locuit la Blaj, se descopere todeauna cînd călca țărîna Cîmpului Libertății, cînd trecea prin fața casei lui Gheorghe Șincai (de pe Ulița Tran-

șărilor nr. 65) și cînd îl întîlnia pe eruditul Timotei Cipariu. Nu întîmplător se pare că aici, la Blaj, a creat Eminescu poezia "Ce-ți doresc eu tie, dulce Românie".

...Ultima oară am cercetat pașii Poetului în țîntul Blajului, în anul și luna împîlnirii a 70 de ani de la Unirea cea Mare. Rătăceam pe întinderea verde smîlțuită cu întii fulgi de nea a Cîmpiei Libertății. Ziua urca ușor arie amiază, apoi cobora spre asfințit. Nu scrijta creangă de copac, nu bătea aripă de zburătoare. O liniște blîndă învăluia totul într-o plasă de reverie și răcoră. Și totuși — ciudat — în această profundă, pînă la liniște prind să se audă șoapte. Una... două... trei... — freamăt de șoapte ca un dor de des-tălnire. Uneori se disting, altele se aud laolaltă — murmur, cîntec duos, strigăt sub cumpeni de rozii. Dar mai ales se aud tot mai lămurit, mai apăsat: "Noi vrem să ne unim cu Țara!" — un cor din mîni de piepturi de bărbăți, amplificat de ecoul dealurilor din împrejurimi. "Ce-ți doresc eu tie, dulce Românie!" — un murmur de izvor dătător de viață și speranță, aidauna Tîrnavei din apropiere.

M-am întîlnit cu duhul Poetului în inima de spirit și dragoste a Carasului la Gravia, oraș mărunt ca o talpă de lume, dar frumos la suflet ca o lume întreagă. Aș zice chiar, cu toate precauțiile — dar și cu toate riscurile asumate — că aici am auzit înșiși vocea Poetului. Ușor obosită de alina apăsare de Univers, ușor înviorată de atia suși de neam în ea. O voce de destin.

Aici, la Oravița, există cea mai veche construcție de teatru din România, pe al cărui perete sînt scris în marmură vîile: "Acest teatru a găzduit pe marele poet Mihai Eminescu, în vara anului 1868, cînd trupa de artiști Pascaly, din care făcea parte, a prezentat spectacolul la Oravița".

Să ne amintim Era 30 august 1868. La gară, celebra trupă este așteptată de o mulțime de oameni. Și 12 trăsuri. Pentru cei 12 membri ai trupei, în fiecare trăsura — un artist. Intr-una din aceste trăsuri — Eminescu. Toți purtați în triumf pînă la teatru.

În cușca suflurilor, cu cerul și pămîntul pe umeri, între două luminări de sus aplecat peste file îngălbenite — Poetul. În aceeași zi, 30 august 1868, revista "Familia" îi publica poezia "La o artistă". Care cum va fi sunat vocea Poetului în acea zi?

Străbat încăperile Ilustrului teatru, refăcînd

în timp etapele ce preced clipa prezentă. La inaugurare, în 1817, Oravița avea sub patru mii de locuitori, nu cu mult mai mult decît un sat mai mărșor din Banat. Majoritatea acestora erau mineri, ocupație străveche aici — și poate că acest teatru este întru-chiparea asprății pe lumină a celor ce munceau în mîntăile săpîmintului.

Repertoriul îl constituiau mai ales piesele lui Alexandri și Iosif Vulcan, dar și operele lui Caragiale și Ciprian Porumbescu ("Crai Nou" aici s-a jucat pentru prima dată) — și poate că acest teatru este întru-chiparea asprății pe lumină a celor ce munceau în mîntăile săpîmintului.

În tot acest timp a existat o legătură neîntreruptă cu țara. Teatrul din Oravița primind cele mai valoroase trupe cu repertoriu național. După Mihail Pascaly (și Eminescu) au urmat Matei Milo, D. Ionescu (celebru Ionescu de la "Union") Zaharia Bărsan. Ceva mai tîrziu, în perioada interbelică, au făcut aici turnee trupa lui Constantin Tănase, compania dramatică a lui Mișu Fotino, teatrele naționale din București, Craiova, Cluj-Napoca.

Pe aici l-a împins aripa dorului pe Goga, Iorga, Enescu, Miulescu.

Din 1968 la Oravița funcționează un Teatru popular, purtînd pe aripi noi tradiția împovărată de glorie.

Atunci, în 1868, la Oravița s-a creat o legendă, pe care poate să-ți spună orice om întîlnit pe stradă: se zice că pe cușca suflurilor ar fi semnat Eminescu.

Dacă acum aș fi întrebare care este, totuși, cea mai sigură urmă a Poetului pe care am aflat-o — și pe care o port adînc în inimă — voi spune o poveste de început de lume și de sine. Îmi făceam stagiul militar. Era o armată... studentească — și ne adunaserăm între zidurile acelei căzărești studenți de la Filologie, Drept, Istorie, Geografie, Teatru, Conservator: toți care nu puteam urma o specialitate militară mai acătării — infanteristi, Studenți-studenți, dar militărie făceam duim. Se întindea pe marginea orașului o vale numită Drezulea, lungă de peste zece kilometri, pe care o tîrețeam în fiecare zi cu piciorul și cu masa pe figură.

Într-o sîmbătă la prînz, poetul Darie Novăceanu — un fel de dactilografă companie, fiind singurul care știa pe atunci, prin 1961 sau 1963, să bată la mașină: de aici, oarecîr întîlniri — vine către noi, elivă din prietenii lui mai mici cu un "doamne, nu știu-ne misterios: V-am făcut rost de învior în oraș, de mine

Desen de Vasile Națcu

dîmneață pînă luni dîmneață la ora 5, cînd se dă deșteptarea, sîntem liberi, Mergem la Ipotești.

Nu știu cum a fost somnul celorlalți, dar peste mine au trecut trei zinduri de planteoane fără să lipesc pleoapă de pleoapă.

Dîmneață — desî dîmneață ne sculam mai de voie, iar noi nu eram cel mai conștiințioși elevi-militari — am fost primii pe platoul de adunare. Și tot primii pe partea mult așteptată învior. Darie ne-a privit, ne-a cercetat atent, ne-a drămutat pe inelele — și-a hotărît: Merge! Și ca totul să meargă bine, am abandonat imediat orașul, luînd-o pe Valea Drezulei, pe unde drumul era mai scurt, nebatător la ochi — iar acum, fără rană în spate și masă pe figură, și mai ales fără plutonierul Cucu, era chiar frumos.

Înaintăm în rînd cu Darie Novăceanu, care făcea meditații: Traian Diaconescu, azi profesor universitar la Iași; Stelian Cîncă, bibliotecar-cercetător la Craiova; și șase semnatul, ziarist la "România liberă".

La un moment dat, valea prinse a se lărge ușor, cuprînzîndu-ne într-o dulce îmbrățișare. De undeva se auzi susurul unei ape — iar noi ne trezîm murmurînd: "Aș vrea să văd acum nataka mea vîlcioară / Scăldată în cristallu pîrului de-argint / Să văd ce eu atia iubeam odinioară / A codrului tenebră, poetic lăbrîm!".

Totă ziua a fost o zi a dulcei pierderi de sine: ulii de sat, prunduri de lac, cușmă de case, cușmă de sîbîle sfredelită de luminșuri albastre.

Noaptea — gest romantic? — am hotărît să dormim în curtea casei Poetului, pe covorul de trosot moale, sub un tel urias, sprijinit în niște pari ca un bătrîn în toiege.

Stam întinși pe spate, privind spuză de stele care se ceau în vîzduțul de purpură. Atunci s-a întîmplat minunea. Un bălețel s-a apropiat de noi, zîcîndu-ne: Poțtîți pînă la noi, vă învîta bunica.

Doar ce-am trecut drumul — destul de neîncercător în invitație, avînd în vedere și... țînta noastră. "Poțtîți, poțtîți — ne-a imblat o voce din prag — V-am urmărit toată ziua". Am privit-o, sărîtîndu-i mina: bătrîna bătea în 70 de ani, cum să ne fi putut ea urmări, într-o zi de nestînsă hălăduială? — dar am părăsit repede întrebarea, pentru că simțeam cum trecem pe un alt tărîm.

Ne-a ospătat cu țaguri de miere și pline căldă, de cupot. Ne-a întrebat ce învățăm — și de pe unde sîntem.

Apoi am făcut, cu toții, un timp...

Eram așezat direct pe pămînt, în jurul scării care mergea pe prispă. Răsărise luna, urcînd peste vîrturi de cîntin, se auzea cum codrul își bătea lin frunza — iar noi așteptam, între trezise și visare, dulcele sunet de corn. ...Și cîntecul a prins să asure înțeleșor: se învolbură molcom, se ogia molcom, oadula molcom peste noi și depărtări: toate prezile lui Eminescu se depărau pe această unică, tărăgănată, misterioasă melodie.

Intr-un tîrziu, cînd bătrîna a zis că-l timpul de somn, am observat că ținea în poală o ghițar cu numai două strune, iar alături de o parte și de alta, două copile — cînd apăruseră? și de unde? — murmurau încă refrene de ecou.

Vraja ne-a însoțit și cînd am revenit în curtea Poetului — închinîndu-ne Teului și Casei sale — și a continuat să ne țînă în plasa-i de reverie și după ce am ajuns pe malul Lacului, unde am hotărît popas adînc.

Dar n-aș vrea să devin liric pînă la obstinație — și nici scormonitor pînă la abuz. De-sta în încheiere — tocmai pentru a țînă și a-mi tăia din această creangă de exagerată siguranță — transcriu, în replică, o poezie pe care am scris-o ca pe un testament de iertare:

Întîlniri cu Eminescu

Vine cineva și zice:

M-am întîlnit cu Eminescu!

Vine altcineva și zice:

M-am întîlnit cu Eminescu!

Vine un actor și declamă:

Y-am descoperit pe Eminescu!

Și așa mai departe.

Din descoperire în descoperire

Cuarți calificați

Ori navigatori solitari

Se întîlnesc mereu cu Eminescu

În timp ce noi

Cercetăm Calea Lactee

Și Steaua Polară

Așteptînd din frunzișul sonor

Să răsăre Planeta Eminescu.

Ion Andreiță

dumitru țiganiuc

Inima ta ca un măr

Parfumată ca un măr de toamnă e ziua ta, dacă trupul tău ar mirosi a măr nu te-aș iubi nu stau ca o albină pe umărul tău, ci numai pe propriu-ți zi.

Parfumată și dulce e inima ta ca un măr de toamnă sub clopot de vară, ca lîngă-o cișmea gura mi-o duc lîngă sinul tău sting

din care picură rouă stelară.

Prunc mă simt după caetele tale ascuns, încă nu m-am născut, iar dacă mări nu mă nasc, sint iluzia ta, fără tine-am ajuns a sămîntă-nvalită-n brocard de Damasc

a sămîntă-ngeununchind asta sint rugindu-mă ce Nichita sau ca bunul Mihai să răsăd din ochiul tău de pămînt, din sămînta mea ingenuunchind să răsăd.

Cerul gurii noastre

Nu-mi pare niciodată limba mai albită decît țara mea, eo-i patria care preschimba-a apelor vocea-n glas de nea.

Eo-i patria unde largi păsori cum n-au mai fost și nu mai sint aduc pe lume înțeleșuri că ne-am născut dintr-un cuvînt deodată înflorit în gura unui pămînt trecut în vis din care ochiul nostru fură-o luminii sevă de narcis.

Și uneori, chiar mi se pare ca după coasta unui zeu că stau în limba mea tați care trudu-l-au să vin și eu.

Poate de-aceea cerul gurii-l numesc un țîm ciudat și demn, acolo limba-mi ca vulturii își mișcă-a țară către semn.

Unde-s?

Unde sint, pîpădie risipită prin haine și străzi, care-sî mă-ntrab în poarta ogîlnită, cînd dintre cealunle ei seosește celălalt.

Am întors spatele universului, par o creangă de-arîn înflorînd în adîncul obiectelor.

N-am reușit să mă pipăi, urmele degetelor pe lacul casei ca praful de lună plînd.

N-am reușit să mă pipăi, sint sigur, sub senzația mea împacisă vibrează un nedemontabil costum de scotlandu.

În cușca suflurilor, cu cerul și pămîntul pe umeri, între două luminări de sus aplecat peste file îngălbenite — Poetul. În aceeași zi, 30 august 1868, revista "Familia" îi publica poezia "La o artistă". Care cum va fi sunat vocea Poetului în acea zi?

Străbat încăperile Ilustrului teatru, refăcînd

Întîlniri cu Eminescu

Întîlniri cu Eminescu

Întîlniri cu Eminescu

Întîlniri cu Eminescu

Întîlniri cu Eminescu

Întîlniri cu Eminescu

Întîlniri cu Eminescu

Întîlniri cu Eminescu

Întîlniri cu Eminescu

Întîlniri cu Eminescu

Întîlniri cu Eminescu

Întîlniri cu Eminescu

Întîlniri cu Eminescu

Întîlniri cu Eminescu

Întîlniri cu Eminescu

Jurămînt

De tine și de patrie mi-e dor de amîndouă în pridvorul vremii — revin la voi pe drumuri de cocoi pe-acest tărîm de vis al Cosînzienii.

De tine și de patrie mi-e dor și că mi-e dor de voi n-am nici a vină... Vi-s necesar cum opa din ulcioi cînd voro-i jar de ghîndă pe calină.

De tine și de patrie mi-e dor vă jur pe pumnul de pămînt din mine... De tine și de patrie mi-e dor — și dorul meu e trunchiul ce vă țîne.

În vama ce ne cheamă...

Ți-e trupul ostăzi ca un templu nins enorm-nțoacere prin ierburii iată — nimic nu se va șterge-n vreme, din ce-l scris: e cheia ta în mine ferăcăt.

Struni-vei zări să-nmugurești destine prin felul tău de-a pagori din ramă — și nimeni altul nu va ști ca mine să-ți fie groi în vama ce ne cheamă...

Struni-vei zări să-nmugurești destine prin felul tău de-a pagori din ramă — și nimeni altul nu va ști ca mine să-ți fie groi în vama ce ne cheamă...

Struni-vei zări să-nmugurești destine prin felul tău de-a pagori din ramă — și nimeni altul nu va ști ca mine să-ți fie groi în vama ce ne cheamă...

Struni-vei zări să-nmugurești destine prin felul tău de-a pagori din ramă — și nimeni altul nu va ști ca mine să-ți fie groi în vama ce ne cheamă...

Struni-vei zări să-nmugurești destine prin felul tău de-a pagori din ramă — și nimeni altul nu va ști ca mine să-ți fie groi în vama ce ne cheamă...

Struni-vei zări să-nmugurești destine prin felul tău de-a pagori din ramă — și nimeni altul nu va ști ca mine să-ți fie groi în vama ce ne cheamă...

Struni-vei zări să-nmugurești destine prin felul tău de-a pagori din ramă — și nimeni altul nu va ști ca mine să-ți fie groi în vama ce ne cheamă...

Struni-vei zări să-nmugurești destine prin felul tău de-a pagori din ramă — și nimeni altul nu va ști ca mine să-ți fie groi în vama ce ne cheamă...

Struni-vei zări să-nmugurești destine prin felul tău de-a pagori din ramă — și nimeni altul nu va ști ca mine să-ți fie groi în vama ce ne cheamă...

Struni-vei zări să-nmugurești destine prin felul tău de-a pagori din ramă — și nimeni altul nu va ști ca mine să-ți fie groi în vama ce ne cheamă...

Struni-vei zări să-nmugurești destine prin felul tău de-a pagori din ramă — și nimeni altul nu va ști ca mine să-ți fie groi în vama ce ne cheamă...

Struni-vei zări să-nmugurești destine prin felul tău de-a pagori din ramă — și nimeni altul nu va ști ca mine să-ți fie groi în vama ce ne cheamă...

Struni-vei zări să-nmugurești destine prin felul tău de-a pagori din ramă — și nimeni altul nu va ști ca mine să-ți fie groi în vama ce ne cheamă...

Struni-vei zări să-nmugurești destine prin felul tău de-a pagori din ramă — și nimeni altul nu va ști ca mine să-ți fie groi în vama ce ne cheamă...

Struni-vei zări să-nmugurești destine prin felul tău de-a pagori din ramă — și nimeni altul nu va ști ca mine să-ți fie groi în vama ce ne cheamă...

Struni-vei zări să-nmugurești destine prin felul tău de-a pagori din ramă — și nimeni altul nu va ști ca mine să-ți fie groi în vama ce ne cheamă...

Struni-vei zări să-nmugurești destine prin felul tău de-a pagori din ramă — și nimeni altul nu va ști ca mine să-ți fie groi în vama ce ne cheamă...

emil lăzărescu

Nici chiar în tîlcul de melc bătrîn prealunat de stele născute încă... Să poți să-mi deslușești tristetea de garun — doar zburului, din mine, așteptînd poruncă...

delia dună

muzică adormită în ape scorbte rotînd bășicile de pielță pline cu cor

doar scufundări de riduri

Casă de piatră

Fluviul respirației noastre intrerupt în sîrului diurn — zvănira gongului cîmpiei al drumului deschis fără eroare...

Fluviul respirației noastre intrerupt în sîrului diurn — lac lăsat pantu sigiliu jurămîntului ce ni l-am făcut

Fluviul respirației noastre intrerupt în sîrului diurn — izbînda ce ne zvănira, în treacăt ca un poem ce încă nu s-a scris.

Poetul

Nu-mi intră-n-ăla să fi se cuvînd rîvnita mării prin lama din fertile frămînturi: doar pe măsura a tot ceea că tu intru vîitorime adaugi la întregul de toți pregătît asemă-monedă ce doar prin clocotu-ți din singe de drept țî-a atîbutu...

întîrîndu-se creșe în somn

a peștele acvilă porcă prigoinid în cupela-i mai stele linișite ce lucesc

întra plesa sufletul îngheabă a liniște

scrieri clasice și De aram natura teata enamorfzala intrînd în sora

luntre se destrămau umede

hai, haidă acum sună din lemnele apei din ochiuri și noduri sună din pens jilave sună, sună din fratele moale

redate firesc, fără ostentatie, în fiecare din cele patru părți ale diftului opus beethovenian.

Intrînd pe tărîmul muzicii romantice cu "Marea sonată" în re minor de Schumann, Mălina Dandara a găsit cu precizie și discernămint gama de culori adecvată, sunetul plin, rotund și aerenos al viorii învolburîndu-se în avans lansate tenonate, avîntîndu-se în areștii suple sau depănînd melodii pline de dușoie în splendidul lied din partea a III-a; zburucium romantic, elanurile pasionate și delicatețea suavă s-au regăsit în interpretarea acestor sonate de o frumusețe tuburătoare.

Recitalul de mare interes în programul recitalului, Sonata a III-a op. 25 în la minor „în caracter popular românesc" de George Enescu a adus, în cătimase melodii amintind cîntul bătrînilor lăutari, în dramatismul vîersului domit cu inflexiuni apropiate de vocea umană, în ritmul locului năvalnic pierdut în nemărginirea unor splendide pianissime — trăsăturile definitorii ale sufletului românesc pe care George Enescu l-a revelat lumii în nemuritoare pagini; Mălina Dandara alături de Steluta Radu au reușit redarea unei înzăgăii imagetice impresionante, păstrînd o anume sobrietate savantă a construcției, permanent cenzurată de un control riguros. Fără a cădea într-un sentimentalism filidic, interpretarea a realizat momente de nobilă frumusețe, cu reflexe sonore mîrice, cu vîguroase descătușări culminînd în finalul de o vitalitate spectaculoasă.

Anca Florea

plastică

p

Vocile ingenuității

● Sintem ulmiți cîntodată de forța temperamentalului artistic al cite unui minutor de pensula, despre care nu simț nimic, apărut ca din senin pe simzele săliilor de expoziții, și care pare acolo în largul lui, emancipat de orice complex de inferioritate.

● Cu asemenea gînduri am trecut recent pragul Galeriilor de artă ale Municipiului București, unde, ca și cu alte prilejuri, generoasele spații de expunere erau oferite, printr-un concurent program de susținere și promovare a valorilor reale, indiferent de sorginea lor artistică și profesională, la doi tineri pictori aflați, cum s-ar spune, la primul lor mare examen cu publicul. Ei sint Dumitru Tony Stanciu și Paula Niculescu.

Fenru D. T. Stanciu întîlnirea cu universul artelor are un temel mai vechi și hincal. Interferențele poeziei, ca substanță a tînerății sale spirituale și emotionale, fiind sondate și îmbogățite, totodată, și cu mijloacele contemplantiei plastice. O structură caracterizată de o vibrată sensibilitate, Dumitru Stanciu este, înainte de toate, un excelent decantor, liric și romantic, al spectacolului naturii. Plein-aiur este modalitatea predilectă de lu-

cră; schițează laborios și cu nerv direct în culoare, cu o rigoare a lucrului ce-l trădează nu numai pasiunea, dar și disciplina interioară. Sigur, punctul forte în reprezentă peisajului, notat în tuse energice, cu o bună stăpînire a cadrului și a perspectivelor. Stie să deseneze și, ca urmare, surprinde cu ușurință elementele de specificitate pe care le conține ambianța realului. El și-a însușit, dar într-un plan al ontogenezei sale artistice, citeva din partiturile marii noastre picturi interbelice, ceea ce îl face accesibil unor largi categorii de privitori. Surprinde plăcut abilitatea cu care modelează lumina în suprafața pînzel, transparența culorilor, fie că operează în registrele grave, fie că brăzdează ale gamei cromatice. Seria peisajelor transilvane din zona Sighișoarei, ca și crîngurile sale se distîng prin asemenea calități ale unei plasticități evidente ce-l stăpînește instinctul artistic.

Paula Niculescu este adepta unei picturi a notatiilor impresioniste, foarte importantă fiind, în cazul ei, plasticitatea pretextului real, care îl furnizează întreaga substanță și îl aduceva-

POEZIA

MIHAI ELIN, (Mihai Ionuț Constantinescu), Ploiești-Prahova: Ce frumos sunet (dacă poezia mele vor fi apreciate și publicate voi reveni cu unele detalii biografice, iar în caz contrar — ce rost ar avea zgomotul meu pentru un nimic puțin?), și totuși, ce neadevărat! Oare „nepublicarea” și lipsa de apreciere (care se pot datorita altor și altor cauze) ar fi în stare să transforme poezia adevărată, cea care surprinde o fărâșă de aboul, într-un „nimic puțin”? Nu cred, și de altfel — nici în cazul poeziei dv. purtând marca unui univers a cărui întemeiere și îndepărtare poetică sînt în afara oricărei dubii. Mă bucur, în acest sens, să mă alătur aprecierilor implicite ale criticii L. Ulici și prof. Al. Piru, care v-au „sancționat” talentul și actuala fază de creație prin câteva premii și distincții de scriitor. Dar bucuria mea este mai ales de ordinul limpezirii și confirmării unor certitudini privind mutațiile în curs în cadrul poeziei române actuale, cu deplasarea consecutivă a accentului axiologic. Magia subterană, fuziunea sensibilității cu suprasensibilități în construcții transparente și simple, expurgate de sentimentalism, mărunt-concret și balast verbal, lieratul unei muzici ne-aparente, toate acestea (prezențe și la dv. și la Paul Gou, printre cei mai reuți) caracterizează o direcție a poeziei noastre (deloc „naturale”, deloc livresti, pe de altă parte, și cucerite printr-un efort de înțelegere în vederea „poeziei pure”). La dv. opțiunea este conștientă și evidentă (spuneți într-un poem: „Să renunț la tine / Cînd muzica asta / A răsturnat insulele / Agățate-n real?” // Cînd de vîrstă cu mine / Sînt de altă părere — Se aude nechezatul / Pînă și-n pletele pomului — Văd aici în artă poetică, afirmare și delimitare; ar mai fi de definit ce anume înțelegi prin „real”).

Renunțați însă la acest pseudonim, care aparține deja unui poet consacrat.

LIVIA AUGUSTA HALICI, Botoșani: Citez mai întâi scrierile, (n-o fragmentez pentru a nu crea suspiciuni) și apoi, cel puțin în parțial, roșmădă probabil starea de spirit a multor coreceptori: „Stimată și tăcută (în ce mă privește) Gabriela Negreanu, / E chiar atât de scrisoți dati un răspuns (100% competent) unei grupări trimise în luna Iulie-august? / Stiu, scrierilor sînt multe, iar timpul dv. nu-l dezumă: revista nu-i kilometrică (dar poate să-ntindă) și la urma urmel nu sînteti obligat să răspundeți. Totuși, încerc să forțez lucrurile

(mai degrabă starea de lucruri total nesuferită) și vă trimit din nou un grupul de versuri care o să vă cam sîcîie, avînd în vedere că de data asta trebuie să mi răspundeți (fie și un Nu). Ce să fac, așa mi-e felul, cînd cineva mă dă pe usă afară (nejustificat) am prostul obicei să, într-o fărîșă, scriu chiar dacă acest obicei s-ar afla și la stadiul 1000. Scort revista „Luceafărul” și „Convorbiri literare” cele mai serioase în materie de literatură și sînturile care lansează poezii adevărate, nu aurogate, așa că mă îndreptînez să dau de lucru P.T.T.N-ului cînd vînd vol alune și corespund calificativului ce mi-ar da dreptul să mă număr printre cei cu subiect în paginile acestor reviste. Fînd sîntul, lectură plăcută (sper) și să de cine vrei (și cine nu vrei) să aveți parte de cel mai tari nerv din lume (fără de cere nu uitați lectura majoritatea neozozilor sau antiozeilor) sosită din toate colturile minților mai mult sau mai puțin luminate și toate cele dorite de dv., pentru a lumina (de drept cuvînt sînteti lumina sîndurilor noastre) pe mai departe oșii celor chemați de Zeița celor fără de moarte, mama noastră „literatură română”. Frumoașă (excepționînd „linguistica” cuvintele acestea cele mai din urmă, C. C. despre calificativul care perlativ acordat celor două reviste, v-ar putea să aveți dreptate în măsura în care spațiul dedicat literaturii originale este mai generos decît al altora: să recunoaștem totuși că e întotdeauna loc de mai bine. În alt plan, certarea mea este și nu este întemeiată, mulți fiind cei cîroră înch nu am avut să le răspund: în codul meu este inscripționată obligativitatea răspunsului. În ce vă privește, cum numele și stilul imi sînt cunoscute, faptul e posibil să se fi și produs (nu am timp să verific). Referir la noul grupul: dezvoltură, inteligență și un creștin al sensibilității, un exercițiu al spunerii care a înălțat inhibițiile și complexe, — tot atîtea calități care pot ascunde cacașca nestrînării și necerării, în timp a fluxului verbal. Textele, cele mai lungi, încep bine, în frenezia și forță („Joc de imagini sonore — unde cad gînduri plesnind ca o coamă de bîci” / „Lăsa-ți ochii să vadă / dorul — cereal alinat de urechile vîetii / privește oșindă / / Înunde mina și adună-mă!” etc. — textul își merde deia interesul poetic, funcționînd mai ales în planul conținutului; sau, într-un alt text, tensiunea este atîșă începînd cu strofa a doua — „Mă conștinuau prepoziții ca o lumină / explozînd în ochi / și fusesem pe-o cărare acuzată, / cuvintele mă urmuu ca o gură de tun, / ca un ceas de deochi; / și eram lacrimă arondă plînsă. // Unde să plec? Unde să mă ascund de cuvînt?” etc. — pentru a slucea într-o retorică sentimentală, vorba funcționînd în vedea de suprafață și pierzînd din chinul sensului) suferință este mai ales în planul compozitiei. Cităblă arondă în întregime este De dor (fără ultimul rînd — „și fă-mă odată să tac!!!”, un final nepotrivit și convențional), iar pe deplin încheiată — Nocturna, singura de mici dimensiuni din grupul: „Luna nu mai vrea / să piteze îndrăgostii. / S-a săturat să înghită / aleeași imagini / și vrea

Linii în asfințit
Alteberg în (Inutul vîntos,
pe-ncremenite ape tristețea —
manie rece privitor,
lîlîmbinez cuvintele
arîndu-mi aceeași garoafă
în aceeași ceașcă elobită,
ploaie și cenușă!
trezînd pragul ai fi găsi
o ramură crescută
în ochii meu sting,
apoi în liniștea îngrozitoare
numele tău în levitație,
aceeași garoafă —
foce de sine arzînd,
mai departe pe-un drum răsturnat
te-astepa chiar tristețea numelui meu,
în dimineața galbenă, neclintită,
cineva dărimase asfințitul
pe-nsele ape

Cintecul
De tristețe
salcîmul își lepădase umbra
sîmîlul își rotunjise aripa
deasupra cetății
semnul de la răspîntii
tăcea răpus de-nunierle
pe drum o femeie
ar aprins
cu doi cîini în brațe —
să mergem
i-am spus calului,
cine stie ce cîntec
mai e și acesta...

Departări singure
Pleasem departe
măi aprins în creștetul lunii
lmi povesteam istoria
fetelelor pierdute-n deșert,
și dăndăi capul
cuprînsă înserarea în palme
rîndu-o cu-o lacrimă —
sunete reel înconjurau cerul

Mai departe
In simpla cu fragi halerina dansa
orbizărele cereuri invăpășăse marmura
apropăe rîndu-i aproape tristă
a privitorilor,
o expoziție-n pleire,
pasul ars înainte
și-n locul gol ce să pun?

aceste miei vîetăți
ale cultrii reverberînd
nu s-a nîrîndăși prea blînde,
se loveau sunete
și se rătașeau miinle,
numai de n-ar veni
pasărea cu fuigere de opal
imî spuneaș și-atunci
imî legam o ploaie de vară la ochi
și plecam mai departe

Reverberații
Magia departărilor
în aceeași seară
cînd lumina-i pierăși
în ochii mei imperfecti,
magie pentru care respir,
rid și plîng
mă roteș în volute aprinșe,
și-n aer Pasărea străvezie
imî numără pașii.

Mihai Ionuț Constantinescu
dulce magie-a cuvintelor
aripi de respirat lungă
crescete în singe.

Gabriela Negreanu
mamă cea care-ți dă viață / Și nu te educă, nu te răstăie / Nu este mamă cea care la cap nu (i-a stat / Veghind ca somnul să-ți fie nezbuciumat. / Dar și bunica și profesora tă, / Este tot mama, care hînele-ți vrea / Și de-aceea n-o numim cu respect / „Supermama” pe cea cu o mare inimă de piaptă etc. // nu știu ce părere are așea „supermama” despre un asemenea „omagiu”, dar soția dv. ce zice? Sa așea — parlatismul dv., despre „versuri” ca acestea: „Imi plesnește mindria patriotică în vene / Și ochii imi ies din țîșni” etc.!! Cit despre „poezie”. Mă și vă scutesc de comentarii. Nu mai trimiteți!

POETUL

I am înaintea ochilor, uscățiv, de atatură mijlocie, prelungă, față umbrată de-o privire densă de lac adine abiașu întunecat și-o frunte atîșă de paloare rece a spiritului ce-i măldăză înneșea ființă.
Se mutase nu demult într-o locuință nouă, într-un bloc proaspăt, încă nu erau acoperite peticile cu piatră înșpe scara ce urca spre încăperea acoperite cu scări moldovenești amescînd a banușii și din din satul ce l-a adus pe lume în grutul cuvîntului poetic și dramatic ce-l minulește cu mina mlaștră în vâpala unei tradiții involburat către inima miilor și miilor săi de cititori.
L-am auzit rostindu-și versurile în fata unei săli arhitectonice ce-l asculta ca-n șanctuar răspîndindu-l cu oțavii pe Dumitru Matecovski. Întăi între cei doi copii ai săi și soția sa, cunoscuta cercetătoare Alexandrina de rang academic. Pe masă văd revista Nistru în fruntea căreia a fost dorit de toți colegii săi, scriitorii. Poetul contrate de tînet europeană, acționînd angajat în istorie ce-și îndemna propriul suflet într-un șaman memorabil ajuns și la inima noastră: „Inșere-te, poet, la neam și la durere / La lumă sa cea dulce ca fagurul de mire”.

Ioan Alexandru

Ne ține

Cînd cu gene ostentele soro
sufiu-n luminare (Eminescu —
Scrisoarea II)

Animatoria ne ține
Ca mama pruncul în placentă
Să nu simțim ce violență
Absența lucrului în sine.

Un om se duca altul vine
Ca-ntr-o părere șanctentă,
Elementele-o prezentă
Pădure albă de lumină.

Și dincolo de ce se vede
Aleeșu punctul Arhimede
De urma lui își freacă pîrul

De Cosmos vîjind Pămîntul
Incit sa noște singur gîndul
De care-otîrînd adevărul.

Gheorghe Pituț

GRÎUL

Urmare din pag. 1

nevestelor poartă lămpășe în poarta casei să le lumineze drumul.
Iși coboară clopș și descoperit întră în casă ca într-un templu și la masa din mlez de noapte, în fața întregii familii rupe piinea în tăcere, într-o ritualică plonie, rostînd pentru sine și pentru coșonii lui: „cei, lașă lumina cum îi ea / scurba / Cu gîndul procebrăi. // În studiu tă confirmativ / Desprînd numai făptura / Cu dinții albi și simțul orientativ / Cu zimbețul și cu... mătura” (și se mai spune că gradul de civilizație al înșului și al societății este indicat de atitudine și, implicit, comportamentul față de femeie l). Sau, din „Marile”: „Nu este

bunicii mele, Ștefa
plecat din lumea aceasta așele trecute.
S-a sters de pe fața lumii cum se șterg norii pe cer, seara, Avea 82 de ani și nu mai vroia să trăiască de 8 ani, cînd l-a murit omul (așa îl spunea ea, iar el îl spunea femeie). Fuseseră împreună mai bine de cincizeci de ani, timp în care își lipsiseră unul echilibrul doar de două ori, în cele două războaie mondiale.
A murit de bătrînet, nu de boală. S-a topit ca o luminare la cîpătîlul veacului, odihnindu-se în șîrșit, palmele muncite pe pieptul la care strînsese cinci copii și zece nepoți. Nu mi-o pot aminti sînd, în nici o imagine care imi rășare în minte nu stă locului. Tot timpul aleeșă de la o treabă la alta, bunica era pinza corăbiei pe care îl strînsese pe cel apropiat. Nu ne-a spus povești, seara era frîntă de oboselă, aștea pe marginea patului așteptînd și adormim. Noi o priveam cu atenție, și cînd tresărea, trezindu-se brusă din somn și îl furat, o întrebăm: „Ce ai văsat, bunice, poveștele ce ai văsat?” Și ne poveste. Că vîșase ștu nu ce ne poveste, nu știu și nu voi să ni-o dădă. Visele ei înșă erau frumoase, colorate și unșor ironice: „...I-am văsat pe... care zicea că... și tot cerea de la...”. Acum nu mai vîșează. Ori nu mai poate să ne spună ce vîșează.

Iulian Neacșu

CONFABULE

Un țaran trece strada
bunicii mele, Ștefa
plecat din lumea aceasta așele trecute.
S-a sters de pe fața lumii cum se șterg norii pe cer, seara, Avea 82 de ani și nu mai vroia să trăiască de 8 ani, cînd l-a murit omul (așa îl spunea ea, iar el îl spunea femeie). Fuseseră împreună mai bine de cincizeci de ani, timp în care își lipsiseră unul echilibrul doar de două ori, în cele două războaie mondiale.
A murit de bătrînet, nu de boală. S-a topit ca o luminare la cîpătîlul veacului, odihnindu-se în șîrșit, palmele muncite pe pieptul la care strînsese cinci copii și zece nepoți. Nu mi-o pot aminti sînd, în nici o imagine care imi rășare în minte nu stă locului. Tot timpul aleeșă de la o treabă la alta, bunica era pinza corăbiei pe care îl strînsese pe cel apropiat. Nu ne-a spus povești, seara era frîntă de oboselă, aștea pe marginea patului așteptînd și adormim. Noi o priveam cu atenție, și cînd tresărea, trezindu-se brusă din somn și îl furat, o întrebăm: „Ce ai văsat, bunice, poveștele ce ai văsat?” Și ne poveste. Că vîșase ștu nu ce ne poveste, nu știu și nu voi să ni-o dădă. Visele ei înșă erau frumoase, colorate și unșor ironice: „...I-am văsat pe... care zicea că... și tot cerea de la...”. Acum nu mai vîșează. Ori nu mai poate să ne spună ce vîșează.

Iulian Neacșu

CUMPANA

Așchii
Nedumerirea mea privește numai către lucruri secundare. Am citit, anul trecut, doua interviuri date de doi poezi la fel de contemporani însă unul mai talentat decît altul. Unul citează din Eminescu: „Stefane, Maria Ta / Tu la Putna nu mai sta / Lasă grija schitului / În seama arhimandritului”. Ultimele două versuri nu sînt citate corect; Eminescu avea greață de hipermetrie (Autentic: „Lasă arhimandritului / Toată grija schitului”). Altul, aducînd elogiu vîetii campestre, recită în interviu său: „Nu e carte să înveți / Ca viața s-aibă preț / Ci trăiește, chinuiește / Și de toate pătîmește / Și-a să vezi cum iarba crește!” (corect: Și-a să suzi cum iarba crește”). Poezii respective se zăbăc ca peștii în plasa istoriilor literare. Nu destinați înr ne interesează acum, ci, cu ocazia Centenarului, citarea corectă a versurilor lui Eminescu, pentru că mulți oameni înștraști cu o pietate firească au citit și, sint sigur, împărtășesc opinia mea.

George Alboiu

REMOMORĂRI

EMINESCIANA
La marginea mării
Te-am înălțat cu fața către mare
Să-ți fie somnul blînda alinare.
Dar chipul tău frumos clopit cu dala
Nu-ncage-n zarea-zărilor inala.
De-așel, țirzul, apul versul tău de seară
Și vîntul îl prefira peste țară.
Și cîndri, treji, își înfioară creanga,
Izvoare rid, se tînguie talanga...
Și marea-n jurul tău, clocotitoare,
Îți cîntă imblînzită la picioare.
Și pescărușii vin de ochi aproape
Și tu l-adormi cu focul de sub pleoape.
În noaptea, din stăluie urc-n spații
Luceafărul spre-nalte constelații.

Nimbat de zăpezi
Intr-o noapte de decembrie, prietenul meu și poetul care este Fănuș Neagu mi-a arătat profilul lui Eminescu desenat de creștele semete și fără de seamă ale Bucureștilor. Era spre zău și sub revărsarea lăptosă a luminii lunare l-am văzut efigia lucind peste zăpezi. Inșcria în granit, cu fruntea bolită, cu nas puternic și bărbie domoală, străjînd ca un zeu de piatră eterul albaștriu de ger. Din ochii lui privind în sus spre nemărginirea astrală și din templu lui, Luceafărul de poezie labilă, se măștură de vreme, strălucind ca o lacrimă storsă din potirul vesneliei. În înălțimi L. Strălucea în înălțimi, stea fixă și strălucitoare și de neatinș...
Gheorghe Tomozei

LIRICĂ DIN TURCIA

KEMAL ÖZER
Oare vom avea
curajul?
Intr-o zi o să zicăm:
Iată, am venit la tine
vun suna la poartă ta
după toate aceste suferinșe.
Ei, tîcose rădăcini
ce despoși zău de mine!
Oare vom avea curajul?
de libertate.

Cer albastru
După sula și suta de ani
vezi prima dată
cerul albastru
pur și senin
prin ochii unui copil
din coloni
care se bucură
de libertate.

O voce
In urechile mele
stăruie
o voce de la radio:
Viața o lădă zăbrănită,
moartă.

REVISTA ROMÂNĂ NR. 4/1989

Numărul 4/1989 al lunarului de cultură și civilizație românească Revista Română, care apare în limbile franceză, engleză, germană și rusă, oferă cititorului străin, interesat de dinamismul fenomenului cultural românesc, un sumar bogat și variat, răspunzînd exigențelor celor mai diverse.
Articolul de deschidere, intitulat Dezvoltarea în lumina vînturilor și semnat de Mihai Drăgănescu, reliefează conținutul umanist al științelor românești și importanța acestora în orientarea către viitor a societății noastre socialiste. La rubrica Proză, revista oferă o antologie din creația unor tineri prozatori reprezentativi pentru tendințele literaturii actuale: Cristian Teodorescu, Ioan Grosan, Sorin Preda, Gheorghe Crăciun, Aurel Maria Baros, Ioan Lăcustă, Hania Stănculescu.
Secțiunea Studii și comentarii cuprinde două eseuri, aparținînd lui Adrian Dinu Rachieru (Dialectica generațiilor) și Radu G. Teșosu (Proza anilor '80), care abordează problematica

Vrăbiițe
Urmăreș cu privirea vrăbiițe
ce papeșec sub soare
de a frînghe plină de rufe
și cîrșe vîșoase.
Zăresc o cămășă neagră,
Alina cînd ajung la ea
le amușește cîrșitul.

Dorința
Ceea ce caut
este să aprind locul
să lucrez vise
scutîndu-mă instalat.
In așteptarea tăcută
pe malul lacului
după apusul soarelui.

In românește de Erem Melike Roman
Lacrima strălucitoare ietă
pe genele zărilor mele.

și tipologia prozei tinerilor, constituindu-se astfel într-un ghid util pentru cititorul interesat de peisajul prozel românesti din ultimii zece ani.
Sub genericul Eminescu — Anul centenarului, revista prezintă fragmente din poemul Memorie mari (versiunea franceză), Scrierile II, Rugăciunea unui dac, Egiptul, Shakspeare (versiune engleză), Șarmii, Gemenii (versiune germană), în remarcabilă traducere a lui Dieter Fuhrmann), Rugăciunea unui dac și Egiptul (versiune rusă), precum și studiul Gemenii de George Munteanu.
La rubrica Evenimente sînt antologate fragmente din celebrul Spălîm mîrțile de Lucian Blaga, iar rubricile Dialog-contacte (Mircea Malița — O dezbateră asupra vînturilor și Șerban Stati — Ecouri) și Viața artelor (Alexandru Titu — Aria naivă) întregesc imaginea peisajului cultural românesc.
O substanțială rubrică de recenzii încheie acest număr de revistă, a cărui valoare este sporită de calitatea reproducerilor celor după tablourile unor cunoscuți pictori naivi.

CATALOGUL CORĂBIILOR

Un portret neștiut

În volumul „Memorii” de Elena Văcărescu, recent apărut la Editura „Dacia” (selecție și traducere din franceza de Aneta și Ion Stăvăruc; prefață și notă de Ion Stăvăruc), descoperim un prețios text despre Eminescu.
Autoarea nu l-a cunoscut pe Eminescu (pe Alecsandri, Caragiale și Macedonski da, ca să nu amintim. decît în treacă de fabuloasă șansă de a-1 fi cunoscut pe Hugo Mistral, Leonote de Lisle, Sully Prudhomme, Heredia, Proust, Anatol France, Valéry, Barrés, Tagore, d’Annunzio!), dar a ținut să consemneze o mărturisire extrem de prețioasă a celei ce a fost Carmen Sylva prîndu-ndu-și pe autorul „Luceafărului”.
Editorul ne încredințează că a extras textul intitulat „Eminescu” după o dactilografie (afaiță în posesia sa) a lucrării (neterminată, dacă am înțeles bine) „Carmen Sylva et Eminescu”.
Fondulul atît de sărac al amintirilor despre Eminescu i se adaugă o pagină de mare interes.
Eminescu e adus în scenă (și ce scenă!) cu prilejul unei invitații la Palat. Cunoaștem de la Mălorescu circumstanțele acestei artiștici și au urmat și altele? Despre relațiile Eminescu-Palat s-a scris și s-a fabulat mult, astfel încît e de prisos să le mai descriem pe cele atestate documentar.
D. Murărașu („Mihai Eminescu”, 1983) ne încredințează că „înăc de la sfîrșitul anului 1878, Eminescu ajunșese, desigur prin Mălorescu și Mile Kremnitz, să cunoască pe Carmen Sylva, Petru Rezuș („Mihai Eminescu”, 1983) — ca să ne referim la biografii recente — plasează „audiența” la 30 octombrie 1882 și dă multe detalii: poetul îmbrăcat „într-un frac împrumutat” (acutur, lăsînd greul conversației în seama lui Mălorescu) și atmosfera „artificială și protocolară”. În capitolul de „Cronologie” cu care se deschide volumul XVI al „Operele” în ediție academică, D. Vatamanuc nu consemnează în nici un chip „audiența” dar reține stirea că în Ianuarie 1878 s-a reprezentat spectacolul cu piesa „Virful cu dor”, text de F. de Laroc mîșca pe Zdislav Vebic, traducere română de M. E-scu, M. E-scu e, desigur, M. Eminescu. Sub străvezia anagramă Laroc-Carol se ascunde chiar Carmen Sylva. Apărută în broșură în același an 1879 „Virful cu dor. Baladă română în trei părți” e, de fapt, iniția piesă a... bibliografiei eminesciene. Volumul de „Poezii” (numit în același volum XVI Poetii) a apărut în 1883, decembrie, e, de fapt, a patra dată mai consemnă — cu titlu de pură curiozitate — apariția în volum, tot în 1878, a „Fragmentelor din istoria românilor” de Eudoxiu Hurmuzache, traduse de poet la Florența Dolj; căreia l-a urmat, în 1881, semnarea unei convenții de traducere a volumului „Literatura populară” a lui Mălorescu, astfel încît au pentru noi un aer ușor senzational.
Fîndcă e greu să mai crezi că în frielele timpului mai pot exista semne în stare să rețină, fie și în năcluirea a doar citorva fraze, umbra celui fără umbră...
Și totuși...
Regina mi-a descris nu o dată acea scenă rămasă de neuitat, pentru că mai țirzul, datorită Mile Kremnitz, ea urmăreș, pas cu pas, chinurile bolii ce se abătuse asupra lui Eminescu. Pînă aici, cuvintele Elenei Văcărescu.
„Nu apărare neliniștit și rădăci, nu venit dintr-altă lume; tenebros, el imi amintea de Manfred și de Faust, de chipurile palide și răvășite ale marilor romantici. Mălorescu mi-a povestit că pentru a mi-l prezenta, încreșea să-l determine să-și comande un costum mai adecvat și pe care prietenii puteau să l-l procure. „Ori mă va primi așa cum sînt, ori nu merg deloc la ea-l”. Replica e a lui Eminescu.
Regina își continuă amintirile vîndînd un nețăgăduit farmec descriptiv: „Avea pe chip acei vag suris crispat și copilăresc ce se zărește pe portretul lui Shelley (...). Eminescu se amuza desigur de fraze și sonorități verbale. Mi-a sărutat grăbit mina, prîndu-mă cu o privire potolită, dar pătrunzătoare, ce vicia parcă a-mi scuturi spiritul, spre a rămîne pentru el un subiect de curiozitate sau interes, mă compătîm că nu cunoșteam îndeajuns Moldova sa natală. Privirile căutau departe, dincolo de ziduri”.
Cu amar realism, Carmen Sylva înțeles că augusta sa personalitate nu a șterit în poet nici simpatie nici interes”. Putea fi altfel? Nu venea el cu adevărat „din altă lume”?
... În toată viața mea el a rămas pentru mine imaginea poetului însuși, nici a celui blestemat, nici a celui inspirat, ci a celui poet aruncat dezorientat pe pămînt, nemaștinînd cum să regeascășe aici comorile pe care le posedă, dar în vocea răgușită, dar duioasă, ca a turturcelor spre toamnă. Cînd l-am lăudat versurile, a înălțat din umeri: „Versurile se desprînd de noi ca frunzele moarte din copaci”, a suspinat el, rădăci pentru o clipă la realitate”.
Regina îi propune o ceașcă de ceai. Poetul o primește din propriile-i mîini „cu stîngăcie, înăc cu blîndețe”.
Iată și o descriere: „A băut ceai cu sate. Trășturile fetei trădau oboselă unei tinerăți trăștură bucelle. Degetele ei erau lungi și înțelate, obrăzi brăzdați de riduri albaștri, gura foarte expresivă, cu buze fine, îl traducea toate emoțiile”.
(Gîndite și rostite în germană, înțelșe „pe româneste” și consemnate în franceză, gîndurile reginei au fost retraduse în limba română. De aici unele pasaje obscure, unele inexactități de expresie. Degetele poetului vor fi, în fine înălțat palat regal, reed. dar nu înțelate. Trășturim la imaginea ridurilor, „albaștri”; prezente și în fotografia ultimă, a patra, și conchidem că amintirile Elenei Văcărescu îl pot interesa pe biograf. Are prea puțină importanță incapacitatea reginei-poeteșe de a-l înțelșea pe deplin pe Eminescu, că îl prefera pe Alecsandri, fiindcă „era pentru ea mai ușor de înțelșea. În timpul bolii poetului, Carmen Sylva a avut nu numai cuvînte de compasiune; ea l-a ajutat cu discretă generozitate. Datorită complicității „raționale” a lui Mălorescu, regina va fi primit inițial exemplar, trecut în preslabl pe la un legător de lux, al „Poetilor” eminescienei.
Mărturisire ei au un final cumva surprîșător: „Mi-am dat foarte bine seama că din tot ce i-am oferit în timpul vizitei, ceașca de ceai pe care l-am servit-o eu înșami a fost singurul lucru ce l-a făcut plăcere, ceva ce semăna cu sentimentul unui zeu servit de o muritoare...”. Zeul intra în amurg...
Gheorghe Tomozei

Un premiu confirmat

A noua ediție a concursului internațional de limba latină „Certamen Internationalis Arpinas” s-a desfășurat anul acesta între 19-21 mai la Arpinas, locul de naștere al lui Marcus Tullius Cicero, unul s-au desfășurat și deșile precedente.
Cea de a noua ediție a înrîntit 423 participanți elvi din 13 țări europene, între care tradiționalele concurențe Italia, Polonia, I.F.G., Austria, Franța. Participanții pentru a treia oară succesiv la această competiție a tinerilor latinști, România s-a prezentat cu un lot omogen, alcătuit pe baza unei riguroase selecții la nivel național și pregătit de un grup de profesori de limba latină, din rîndul celor mai buni din țară. Concursul a constat din traducerea scrierilor a paragrafelor 23-24 din lucrarea „De senectute” și de comentarea ei, în intervalul a cînd ore competiționale.
Elevul Bogdan Dumitrescu (clasa XI-A la Liceul de filologie istorice „Zola” Ksmode-mianskato”, Buzărești, profesoră Elena Moro-gan) a obținut locul V și o „Mențiune onorevolă”. La faza pe vară 1989, a Olimpiadei de limba latină Bogdan Dumitrescu primise premiul special al revistei Luceafărul. Amintim că la o opta ediție a concursului de latină de la Arpinas, 1986, premiul din concurs a fost obținut de elevul român Barbu Ponescu, din București, care a fost primul netitalian clasat în primele trei locuri la concursul Arpinas de limba latină. În ediția a noua, de anul acesta, premiul întâi a fost cucerit de un elev polonez.

Mireca Micu

Rezonanța poeziei

Vinând dinspre Kutuzovski Prospect, după ce treci pe lângă o clădire imensă ca o carte deschisă, înaltă de 15 etaje, ajungi pe Noul Arbat, dominat de acei zgirîi nori, cu care moscovitii se împacă greu. Continuînd drumul pe prospectul Kallin, care duce spre Piața Rosie, trecătorilor, chiar și celor grăbiți, li se oferă o splendidă surpriză, cînd ajung în fața clădirii cu două etaje, candelabrele somptuoase de cristal, multiplicîndu-se în oglinzile elvețiene originale. Aștăzi această construcție clădită și de o frumusețe și un genis a devenit una din atracțiile Moscovei.

Aici, în inima Moscovei, în decursul anilor, Asociația de prietenie cu poporul lumii a organizat numeroase seri culturale, găzduiri, întâlniri prietenești pentru a omagia sau sărbători artiștii și cultura românească și în special pe cei mai reprezentativi scriitori români, unul dintre aceștia sărbătorit sub auspiciile UNESCO.

Actualele manifestări închinale lui Eminescu în U.R.S.S. cu prilejul centenarului morții poetului nu au amintit o înfățișare de altă dată, cu ani în urmă, sub semnul marii lui poezii. În sala mistică de mare frumusețe și eleganță, numele României a fost rostit cu venerație și respect de mari personalități sovietice, care, în fața unui public cunosător și alert, au înțeles să omagieze pe scriitorul român care, înaintea noastră, intră în circuitul de valori mondiale, scriitorii a căror operă era cunoscută și apreciată în U.R.S.S. Au devenit memorabile mai ales acele întâlniri care au marcat împlinirea a 10 ani de la moartea lui N. Labis, 30 de ani de la moartea lui Alexandru Sahia, 130 de ani de la nașterea lui D. Bolintineanu, 70 de ani de la nașterea lui G. Călinescu, 120 de ani de la nașterea lui M. Eminescu, 60 de ani de la nașterea lui M. Sadoveanu, 90 de ani de la nașterea lui T. Arghezi, 100 de ani de la nașterea lui G. Ibrăileanu, dar și sărbătorirea a 100 de ani de la fondarea Filarmonei române, a 150 de ani de la înființarea Școlii de la Sfîntu Sava de către Gheorghe Lazar, precum și alte numeroase întâlniri.

La aceste manifestări, adevărate „lecții de literatură română”, scriitorii de prestigiu ai U.R.S.S., printre care V. I. Lipatov, Galina Serebrenkova, Iraklie Andronikov, Rima Kazakova, V. Bokov, Serghei Danulov, I. I. Konstantinovski, Iuri Kojevnikov, Kiril Kovaljov, dar și traducătorii de excepție ai literaturii române printre care Tatiana Ivanova, A. A. Sadețki, Margarita Aligher, S. Serbinski, M. Zankovici, A. Revici, I. Zaiuncukovski, M. Fridman, A. Alexandrov, Elena Azernikova, N. Stiepnovici, Blanka Tisse și alții, au evocat cu căldură și dragoste viața și creația scriitorilor români, încalzîndu-se mai ales atunci cînd le analizau mesajul operii și valoarea lor artistică.

Omagierea lui Eminescu la Moscova. Despre opera marelui clasic al literaturii române vorbește Iuri Kojevnikov, traducătorul poetului în limba rusă

Atmosfera caldă, intimă, care domnea în sală, portretele mari ale scriitorilor români care acopereau perețele central al sălii de festivități, recitalurile de muzică românească ca și proiectarea unor filme documentare despre România, făceau din aceste manifestări adevărate evenimente culturale ale orașului, fiind consemnate frecvent în presa moscovită. Creația impresionantă și mult mai interesantă și mai frumoasă decât cea culturală românească era urmărirea de cei prezenți, mai ales de studenții de la secția de română condusă de prof. I. Zaiuncukovski dar și de alții tineri și elevi, care vroiau să știe cât mai mult despre „miracolul românesc”, despre frumusețea peisajului, a orașelor și mai ales sufletului cald și prietenos al românilor.

Si totuși, din multiplele întâlniri organizate la Casa prieteniei cu poporul lumii, cea organizată la 15 ianuarie 1970, cu prilejul împlinirii a 120 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu, a rămas pentru mine memorabilă. Sufletul acestor acțiuni era același și creștea înătra E. Tukanova, vicepreședinta Asociației de prietenie cu țara noastră, care a pus adică inimă și pasiune pentru reușita acestei acțiuni. În prezența a cîteva sute de participanți, printre ei mulți actori ai teatrului Mariakovski, studenți, precum și a celor mai cunoscuți traducători ai literaturii române în U.R.S.S., evocarea caldă, emoționantă a lui Iuri

Kojevnikov, prieten vechi și statornic al României, dar și unul din marii specialiști și cunosători ai operei lui M. Eminescu în U.R.S.S.; avea să încheie cuvîntarea sa spunînd că M. Eminescu a fost unul dintre cei mai importanți poeți europeni, pe care timpul l-a ridicat pe cel mai înalt soclu al nemuririi. Prelundu-i idei, considerați și victorie de o mare franchețe din partea sa de 350 de pagini „Eminescu și problema romanticismului”, avea să încheie spunînd: „Eminescu este poetul care a deslășit romanticismul clasic. Acesta este locul lui în poezia mondială și română, în istoria literaturii. În memoria omeniului însă el rămîne un cîntăreț curat și gingaș al sentimentului nemuritor al iubirii, un poet mare, căutătorul adevărului, un patriot înflăcărat”.

La această manifestare, poetul Iraklie Andronikov, aruncînd un arc peste timp, avea să definească în termeni foarte elogiosi și plini de semnificație însemnătatea creației lui M. Eminescu, spunînd că poezia lui a fost de mult introdusă în circuitul literaturii mondiale. „Fără poezia lui M. Eminescu acest circuit ar fi rămas incomplet. Poezia lui emoționează, înaltă sufletele oamenilor de pe toate continentele. În același timp n-ar fi putut să se nască nicăieri un asemenea poet decît pe pămîntul românesc. Care nu acesta determină însemnătatea mondială a poeziei lui”.

După această manifestare, gazdele ne-au făcut o mare surpriză prezentîndu-ne o amplă expoziție de carte românească tradusă în U.R.S.S. La loc de cinste erau volumele „Poezii” de M. Eminescu aparute în 1968 la Editura „Hudojественная литература” cu o ilustrație inspirată a grafienei E. Sivova, și fatmosele și poate cea mai completă monografie asupra creației eminesciene, lucrarea „Eminescu și problema romanticismului” a cunoscutului traducător și istoric literar Iuri Kojevnikov. Am văzut mulți tineri răsînd poeziile lui Eminescu, rămîind surprinși că la traducerea unor poezii mai dificile, așa cum a fost Văzire și Madonă se plecase și Ana Ahmatova, dar și alți traducători printre care I. Kojevnikov, N. Clukovski, M. Zankovici, S. Serbinski, Margarita Aligher etc. Alături de aceste cărți erau expuse și altele care de autori români traduse în ultimii ani în U.R.S.S. Printre ele o cuprinsă și bine documentată expoziție a lui I. Konstantinovski despre I. L. Caragiale, aparută la Editura „Maladaia Gvardia”, într-un tiraj de 65.000 de exemplare, dar și alte volume de poezie și proză. Erau expuse lucrări de sinteză de artă, muzică, realizate sub forma unor monografii ample și bine documentate despre C. Enescu de V. Kotlovov, o istorie a sculpturii românești de I. Svetlov, etc. În vitrine și la un stand special amenajat iubitorii literaturii române puteau procura ultimele noutăți, cărți de poezie, proză, știință și Tehnică de artă plastică și vederi, aduse aici de librăria și zăvădăria de pe ulița Cerkovski, unde există un stand permanent de carte românească. Pe fondul „Rapsodiei române” de George Enescu, într-o atmosferă specific românească, cei prezenți la această manifestare au încercat sentimentul parcăgerii în timp a spațiului de cultură și civilizație românească.

Bucur Chiriac

Eminescu în italiană

Însemnările ce urmează s-au conținut spre sfîrșitul unei noi traduceri a celor mai cunoscute poeme eminesciene, elaborată de subsemnatul; este vorba de fapt de o seamă de note și ipoteze de lucru ce și-au adevărat importanța în procesul de clarificare și edificare a întreprinderii noastre, în prezent încredințată în manuscris editurii „Minerva”.

Italia! Îl datorăm în privința poetului nostru studii critice deosebit de valoroase, începînd cu cele semnate de Ramiro Ortiz, Giulio Bertoni, Umberto Clancio, Gino Lupi, Mario Ruffini și terminînd cu masivul tom „Eminescu o dell'assoluto” al profesorului Rosa del Conte dar nu și o versiune artistică a poemelor eminesciene. În ciuda incontestabililor lor merite în plan exegetic, autorii poemei au oferit, cum se știe, traduceri filologice, adică o transpunere aproape explicată a versului, un fel de translație exactă a „epicului” din poezie, ceea ce înseamnă de cele mai multe ori diluția poeziei, uneori pînă la dispariția mistuitoarei originalității melodice. Voi da câteva exemple, pilduitoare sper pentru cîmintenina lor atonală, pentru didactică lor corectitudine, echivalentele italiene fiind desprinsse atît din prima și cea mai autorizată pînă acum ediție: *Poesie. Prima versione italiana dal testo rumeno con introduzione e cura di Ramiro Ortiz* (Firenze, Sansoni Editore, 1971), cît și din volumul bilingv editat și tradus de Mario Ruffini, *Poesie d'amore*, Torino, Bona, 1984. *)

„...Iar te-ai confundat în stele / și în nori și-n ceruri / nalt / de nu m-ai uitat încalte / sufletul / fra le stelle / e nuvole / c'èl profundi / Guardate che non m'abb / dimenticate / o, vita della mia vita” / „Peste cîte mil de valuri stăpînire a străbate / cînd plutești pe mișcătoare mărilor singurate” — „Su quante migliaia di flutti la tua signoria / stende / quando navighi sulla mobile sculture del mar” / „O mamma, dolce mamma, din negură de vreme / cu freacă de frunze la tine tu mă chemi” — „O mamma, dolce mamma, dalla nebbia del tempo andato / collo stormo delle foglie tu par che a te mi chiami”.

„...Te duci și ani de suferință / n-or să te vadă ochii-mi trîști / înamorat de-a ta flință / de cum simbești, de cum te misti” — „Te ne val, e anni di sofferenza / non vedranno in te gli occhi miei tristi / innamorati della tua figura / di come sorridi, di come ti muovi” / „Ideal pierdut în noaptea unui lumi ce nu mai este / Lumă ce gînde în basme și vorbe în poezii / O, te văd în aer, te gîd, înără și dulce veste / Dintr-un cer cu alte stele, cu alte raiuri, cu alti zei” — „Ideale perduto nella notte di un mondo che non è più / mondo che pensava in leggenda e parlava in poesia / Oh, ti vedo, ti ascolto, ti penso, giovanile e soave parvenza / dentro un cielo con altre stelle, con altri paradisi, con altri dei”.

O asemenea traducere (inevident de faza simplă propagandă culturală, căreia nu-i putem nega însemnătatea, dar ea nu mai satisface azi și nu mai servește nici poetului nostru național și nici cititorului de limbă italiană. Noi ne-am propus să facem un pas înainte spre o fază artistică, intenție pe care am vrea s-o ilustrăm aici prin versiunea a două poeme ultracurtoare: *Cînd însuși glasul gîndurilor face și Mai am un singur dor*: „Quando la stessa voce del pensiero tace / Il canto d'una dolce pietà mi culla / Allora ti chiamo, tu mi ascolterai? / Da freddi nemi a volo ti dipartirai? / Tu mite chiarisci il cuore della notte / Con gli occhi grandi pacificatori? / Dell'ombra dell'èra fin qua risorgi / Venir ti vegga, come in sogno vieni! / Discendi piano... vicino, più vicino / Sul mio volto ripiega il tuo sorriso / Con un sospiro rivela la tua fiamma / Con il tuo eglio gli occhi miei rasenta / Del nostro abbraccio / brividi in senta / Tu in eterno persa, in eterno amata”.

„Ho più un solo desio / Nel calmo tramonto / Morir col vostro oblio / In riva all'onde / Mi sia il sonno lieve / Il bosco fratello / sulle distese acque / Mi sia il ciel sereno / Bandiere non voglio / Ne terrete fiero / Bensi un verde letto / Di teneri rami / E dietro a me nessuno / Mi pianga di fianco / Dia voce col battente / A flogia tarde / Per sempre irrequiete / Ruzzolino pello / Il plenilunio sfiori / Le cime d'abeti / Pervada il sonaglio / Il vento che annotta / Su me il tiglio santo / Si spogli la fronda”.

Aceste lungi esanțioane ale actualilor traduceri au menirea să reliefeze mai mult decît orice argumente teoretice modalitățile lexice topice ritmice de transpunere a textelor eminesciene în limba italiană.

Gîndul nostru de început, apoi dominant și călăuzitor a fost că muzicalitatea și expresivitatea sugestivă fac parte din structura universului liric eminescian și, deci, ele condiționează atît construirea și împlinirea semnificațiilor poetice cît și degajarea stărilor estetice la receptor. Ceea ce a constituit greul sau cel mai greu examen al versiunii de față a fost realizarea ritmurilor eminesciene, a muzicii neperche, de ideal în fața melodiei unice, semn înconfundabil al capodoperei. Fiecare cuvînt italian a fost ales în funcție de structura metrică a versului respectiv, dar nu cel prozacic și sinonimul respectiv; nu cel mai lung cît de obicei cel mai scurt (în general cuvintele limbii române sînt mai scurte decît corespondentele lor din italiană); astfel că, pentru restituirile echilibrului armonic și fonetic original a trebuit să renunț la

cîte un cuvînt, bineînțeles ornant, nedezpozitat al sensului poetic sau al metaforei.

Pentru a evita (pe cît a fost posibil) atențatul la vespnicia prozodică a poemelor, am recurs uneori la o topică aparent mai puțin fluentă, dar înțînărită atîta la Eminescu cît și în repertoriul stilistic al sec. XIX italian; articolul în limba italiană fiind proclitic spre deosebire de limba română, o traducere normală pentru: „visul apelor adînce” (il sogno delle fonde acque) nu respectă ritmul troic al poemului. Iată de ce am optat pentru formele: *delle fonde acque il sogno suo dell'avia terra l'ansia, dell'annose selve il sogno*. Am folosit deseori forme verbale cu pronume proclitice post-puse; bagnati, dolosi, sporgomi etc., tot din rațiuni prozodice.

Sesizarea și interpretarea cît mai exactă a raportului dintre limbajul eminescian și limba română pentru a fi corect și echivalentul corespunzător de același ordin în cultura și limba în care urmează să pînătrundă traducerea, presupune, nu spun de totdeauna de a călăbia sau a istoriei celor două limbi cît și cuprinzătoare lecturi de poezie. Sfera limbajului poetic italian adoptat de această versiune are centrul în secolul XIX iar raza variabilă dat fiind că forme și expresii din poezia lui Petrarca și Poliziano sînt înțînărite în Tasso, Tasso este prezent în Pascoli, Leopardi, Carducci, Pascoli și Leopardi în Pascoli și D'Annunzio, în Dino Campana și Alfonso Gatto etc. Tot astfel aria lingvistică eminesciană, prelundu-cî 100 de ani de limbaj poetic anterior s-a instaurat atotcuprind, perenă, în poezia românilor, și reverbera de poezia interbelică și de cea contemporană.

Prevalîndu-mă deci de flexibilitatea și interfețele semantice și stilistice firești și manifeste în poezia italiană, am adevărat și adoptat o arie lingvistică practic fără frontiere, ferindu-mă totdeauna de a călăbia sau a istoriei mediată o... anume abilită stilistică de a structura această versiune pe liniile de forță ale unui etalon poetic italian. N-am înțînărit, deci, ca Eminescu să sune ca, spre ex. Leopardi sau Carducci sau Carducci, pentru a înlesni cititorului italian lectură, pentru a-l menaja eventualele stereotip al recepțării... Am și fost în primul rînd dăunător pentru autenticitatea și originalitatea poeziei eminesciene și în al doilea rînd, un act ireverent față de cititor. Intențînărit prin urmare ca Eminescu să sune în limba Italiană... tot ca Eminescu, să fie imediat cunoscut ca și în limba română, am exclus din proiectul locului leșia de a-l aservi vreunui model sau etalon italian, strădîndu-ne în schimb de a-l servi pe Eminescu cît mai exact dar nu în sens matematic ci în cel al translației imponderabililor pe care se edifică lirismul oricărui mare poet. Ar fi fost deconcertant ca schimbarea veșmîntului lexical să ducă la o imagine mimetică a unor modele celebre din aria lingvistică în care s-a redactat traducerea și deci departe de adevărul și originalitatea poetului în cauză.

A obține rimă în versiunea italiană a textelor eminesciene, în fața de exactă și în aceeași ordine ca în original, este practic imposibilitate sau o posibilitate sortită unui eșec dinaintea srontat, traducătorului fiind conștient că imprevizabil în materia de rimă nu duce decît la palide rezultate. Dorința noastră consecventă de a lungi anilor de laborare a traducerii a fost de asigurarea versurilor eminesciene ritmul, adică aerul vital, coplesitorul lor efect muzical degajîndu-se, mai ales într-o limbă romanică, prin respectarea veșmîntului ritmic. Ori de cîte ori conservarea sensului și a metaforei, claritatea și fluentea poemului au cerut-o, tot de multe ori am renunțat la rimă; rimele și asonanțele, atîtea cîte sînt, nu sînt, firește, rodul unor întîmplări cît al aceluiași bine intențînă care ne-au călăuzit în această întreprindere pe mîchia de cuțit a unui risc asumat.

În privința sumarului, am crezut de cuvință să optăm pentru marile poeme antume, începînd chiar cu cele de tînetate; cînd traducem pe Eminescu pentru prima oară în Română în limba italiană, nu credem că este nepărat nevoie să-l prezentăm publicului străin prin postume. La o competiție artistică mondială se aruncă în luptă în primul rînd performanțele de virt ale unei creații, cele ce oferă nemîlîcit sentimentul capodoperei, piesele deja celebre, de rezistență iar nu fragmentele de laborator.

Cele 23 de postume prezente în antologie (călăuzită după ediția critică întocmită de prof. D. Murărașu) au vîrsta și nivelul artistic al antumelor. Ar fi fost aproape imposibil să nu fim călăuziți în alcătuirii sumarului de o undă de subiectivitate care ține exclusiv de cititor; neîncercîndea acestuia în poemele lungi (gen *Memento mori*, care el însuși poate constitui o carte), o altă carte iar nu un poem de inclus într-o antologie de autori necunoscuți să renunțăm sau să ne oprim la piesă sau alta.

Sintem siguri că nu vor trece foarte mulți ani pînă cînd va să apară elvea care să ofere o versiune mai aproape, asimptotic vorbind, de ideal. Nu ne îndom deseameni de faptul că de mult ideal va fi întocmită aproape un om de cultură a căru limbă maternă să fie română meritul aceluia vis-à-vis de un traducător italian fiind comparabil cu cele trei pătrîmi din apă ale ghețurilor: cunoașterea sensibilă, trăită a limbajului eminescian, (cel vorbit și acum de marea majoritate din cîndrul profesioniștilor), fiecare cuvînt al poetului nostru fiind un astat al penenității limbii și poeziei românești.

Geo Vasile

Sărbătorirea lui Eminescu în lume

● În Thailanda la editura SFE THAI PRESS, a apărut în limbile thai și engleză, poemul „LUCIFERUL” cu o prefață semnată de poetul Uthai Sindhusarn care, împreună cu alți doi poeți, Montri Umapvijani și Thanvijani Na Ayudya, semnează tălmăcirea în limba thai. Versiunea engleză este datorată apreciatului traducător Leon Levitchi.

● Începînd din 1 iunie, la celebra Bi-

bliotecă a Congresului S.U.A. de la Washington s-a deschis expoziția „Mihai Eminescu — poetul național al românilor”, realizată, de asemenea, cu volumele poetului aflate în posesia prestigioasei instituții la care s-au adăugat altele trimise prin grija Bibliotecii Centrale de Stat, inclusiv microfilme ale ediției din 1882. Ea parcursul celor două luni cît va rămîne deschisă expoziția, vizitatorii vor asculta recitaluri din poezia eminesciană înregistrate de Radioteleviziunea română iar în cursul lunii iulie este prevăzută apariția unei plachete jubiliare care va cuprinde biografia, un studiu de introducere în operă și poezii ale marelui poet.

● Sub egida Uniunii Scriitorilor din Republica Populară Mongolă, la 23 mai a fost organizată la Ulan Bator o manifestare omagială la care a vorbit D. Garmaa, vicepreședintele Uniunii, au fost recitate poezii în română și mongolă și a fost vernisată o expoziție de fotografii.

REVISTA STRĂINĂ

● SPICIUM DINTR-UN RECENT INTERVIU al scriitoarei italiene Gina Lagori, autoarea a sapte romane, între care „In afara scenei” și „Fisica Tosca”, a patru volume de eseuri și a numeroase piese de teatru. Creația ei a fost distinctă cu mai multe premii literare naționale.

● „Nu, categoric nu sînt o scriitoare feminină, cu toate că în lucrările mele apar multe teme, aspecte legate de ele nu sînt fundamentale în cărțile mele. Scriu romane psihologice și sociale. Tosca, de pildă (din romanul „Fisica Tosca”) — N.S. — este o femeie sărmană, simplă, căreia i-a murit bărbatul, care nu are copii și a cărei înțînărită dragoste se îndreaptă asupra animalelor. Altele spus, tema romanului este singurătatea omului, a omului vizitnic, dar acesta este o problemă universală, valabilă, nu numai italiană...”

● STH. Literatura distractivă nu mă interesează. Literatura gravă este cea mai frumoasă și distractivă, este ca o muzică frumoasă. Un roman trebuie să abordeze problemele sociale, eu vreau să aud cum respiră lumea în care trăiesc.

● Problema literaturii italiene contemporane este una dintre cele mai serioase. Literatura italiană, franceză, engleză s-au născut în epoca marilor idei, mă gîndesc la Pratoftini, Pavese și la alții. Acum am ajuns într-o perioadă a apelor stătute, într-o epocă de stagnare politică. Au apărut desigur unele opere literare valoroase singulare, care au un succes precis, dar apăsătoare, monotone, născute sînt multe cuvînt și putine idei. Aceasta spre deosebire de tîndra cinematografiei în care sînt o anumită înovare și care este, de aceea, mult mai vie decît poezia și proza. Nu-mi place înă speranța că se vor naște și opere literare de referință...”

● CEFERUL TÎNOR SPANOL JOS CARRERA a vizitat recent Viena pentru a organiza un concert ale cărui încasări s-au pus la dispoziția celor care fac cercetări pentru vindicarea lui Lenin. Cîntărețul suferă de insuși de această boală.

Pentru a-și asigura succesul de public, Jos Carrera a reușit să obțină participarea unora dintre cei mai mari cîntăreți de operă ai momentului.

● O CARTE CARE A FĂCUT SI FACA SENZAȚIE ÎN ANGLIA SI ÎN TRAFIC DE LIMBA ENGLEZĂ: „Your Child Can Be a Genius and Happy” (Copilul dvs. poate fi genial și fericit). Autorul ei este Ken Adams, docent în matematică la o universitate londoneză.

Este o carte despre modul în care poate fi grăbit procesul de dezvoltare intelectuală a copilului între doi și cinci ani. În politica lui nu este o carte de școală, autorul nici nu a dorit-o — ci una al cărui conținut nu s-a

rimențat și exemplar finalizat de însuși autorul ei. Cel supus experimentului — și care a ajuns geniu și fericit — este chiar copilul lui Ken Adams, pe nume John Adams, unul dintre cei șapte copii ai desăvîșitului universitar Ken Adams. Performanța obținută de tată și fiu a și fost înregistrată în „Cartea recordurilor Guinness”. La vîrsta de opt ani John termina școala pe care alți copii o termină la gaisprezece ani, iar la numai nouă ani, el era absolvent al liceului, cu bagajul său în buzunar. Acum la cei șapte ani ai săi, John Adams se pregătește să pînășcă pragul universității.

Grupul antrenamentului tatălui său, la vîrsta de numai două luni John reușea să pronunțe cuvîntele cele mai dificile, la doi ani cunoștea înțînăritul alfabetic rezunant și cîșcșcșc alfabetic articulat din ziare; la trei ani juca foarte bine şah și se pricepea de mîine la problemele de algebra, la patru ani parcursese deja manualele de matematică și de limbă engleză. Apoi la vîrsta de cinci ani, cînd ceilalți copii de-o vîrsta aceea nu adepseră să meargă la școală, el intrase în posesia diplomei de absolvire a primului ciclu școlar. Pe lângă toate acestea, John a dispus și de suficient timp liber pentru a se distra și juca.

Un gînd al lui Ken Adams: „Scosia și cîntărețul de copii spre adevărată înțînărită în copil pe cel mai bun și-și potrivirăseșcă peal cu cel mai înțînărit. Eu nu vreau să fac din toți copiii niște genii, eu vreau să-l ajut pe fiecare să obțină nivelul cel mai înalt la care îl duce dreptul dotare sa, pe muzică șale...”

● CU OCAZIA ÎMPINIRII LA 15 ANI DE LA NĂȘTEREA LUI TARAS GREGOROVICI SEV-CENKO, poetul național al Ucrainei, în Uniunea Sovietică a fost emisă o monedă în valoare de o rublă, cu efigia marelui poet. Pe una din fețele monedei este gravat chipul lui Sevcenko și alii între care a trăit, pe ceaială stema Uniunii Sovietice.

● DIN „CONFEȘIUNILE UNUI ACTOR” DE LAURENCE OLIVIER: „...Iar tu ai să-l faci pe Othello”, a spus Kenneth Tynan (dramaturgul șef al Teatrului Old Vic — N.S.) Al jucat toate celelalte roluri shakespearice iar oamenii săi rămîine mirăți dacă îl veți vedea pe Othello”. I-am răspuns: „Cu Othello este altceva, nu am gîslul necesar pentru acest rol...”

Ken a ridicat din umeri și a început să discute despre altceva. În zilele următoare m-am gîndit mult la acest lucru. Dacă nu am gîslul care-mi trebuie, de ce nu fac ceva pentru a-l avea? Mi-am luat deci o lună de zile pentru a-mi face gîslul. În natură nu-m-am simțit nicodată slăbireț. Mi-amintesc că, odată am recitat din „Regele Lear”

unei turme de vaci care se uitau la mine foarte curioase. Mi-am spus atunci că oamenii ar putea săvîrși și ferdici — este chiar copilul lui Ken Adams, pe nume John Adams, unul dintre cei șapte copii ai desăvîșitului universitar Ken Adams. Performanța obținută de tată și fiu a și fost înregistrată în „Cartea recordurilor Guinness”. La vîrsta de opt ani John termina școala pe care alți copii o termină la gaisprezece ani, iar la numai nouă ani, el era absolvent al liceului, cu bagajul său în buzunar. Acum la cei șapte ani ai săi, John Adams se pregătește să pînășcă pragul universității.

Grupul antrenamentului tatălui său, la vîrsta de numai două luni John reușea să pronunțe cuvîntele cele mai dificile, la doi ani cunoștea înțînăritul alfabetic rezunant și cîșcșcșc alfabetic articulat din ziare; la trei ani juca foarte bine şah și se pricepea de mîine la problemele de algebra, la patru ani parcursese deja manualele de matematică și de limbă engleză. Apoi la vîrsta de cinci ani, cînd ceilalți copii de-o vîrsta aceea nu adepseră să meargă la școală, el intrase în posesia diplomei de absolvire a primului ciclu școlar. Pe lângă toate acestea, John a dispus și de suficient timp liber pentru a se distra și juca.

Un gînd al lui Ken Adams: „Scosia și cîntărețul de copii spre adevărată înțînărită în copil pe cel mai bun și-și potrivirăseșcă peal cu cel mai înțînărit. Eu nu vreau să fac din toți copiii niște genii, eu vreau să-l ajut pe fiecare să obțină nivelul cel mai înalt la care îl duce dreptul dotare sa, pe muzică șale...”

● CU OCAZIA ÎMPINIRII LA 15 ANI DE LA NĂȘTEREA LUI TARAS GREGOROVICI SEV-CENKO, poetul național al Ucrainei, în Uniunea Sovietică a fost emisă o monedă în valoare de o rublă, cu efigia marelui poet. Pe una din fețele monedei este gravat chipul lui Sevcenko și alii între care a trăit, pe ceaială stema Uniunii Sovietice.

● DIN „CONFEȘIUNILE UNUI ACTOR” DE LAURENCE OLIVIER: „...Iar tu ai să-l faci pe Othello”, a spus Kenneth Tynan (dramaturgul șef al Teatrului Old Vic — N.S.) Al jucat toate celelalte roluri shakespearice iar oamenii săi rămîine mirăți dacă îl veți vedea pe Othello”. I-am răspuns: „Cu Othello este altceva, nu am gîslul necesar pentru acest rol...”

Ken a ridicat din umeri și a început să discute despre altceva. În zilele următoare m-am gîndit mult la acest lucru. Dacă nu am gîslul care-mi trebuie, de ce nu fac ceva pentru a-l avea? Mi-am luat deci o lună de zile pentru a-mi face gîslul. În natură nu-m-am simțit nicodată slăbireț. Mi-amintesc că, odată am recitat din „Regele Lear”

SPORT

COPII ÎNMRESMAȚI

Rapidul, floarea otrăvitoare a Grantului, a intrat din nou (a cîta oară?) în criză de destin. Nimic n-o mai poate salva, nici dacă papa de la Roma i-ar trimite o pană de fenix. Marți, cînd s-adună ceasurile rele în culcuș de gîlță spartă, Rapidul a pierdut la Olt cea din urmă speranță. Mulți credeau că Oltul ne va da cale liberă. Numai eu, înfițat în tainele lasomiei, am strigat: Închideți geamurile că începe furtuna! I stingeți lampa și ascultați cum cad merle!

Eu și un văr al meu sîntem sătulți pînă peste cap de zilele de marți. Și asta din marțea cînd (era întru trîzii serii) mai cerînd noi o sticlă de vin la circumsula din colț, ospătarul ne-a răspuns: Imposibil, s-a închis, s-a făcut borderoul. Faux-pas! A exclamat vărul din cîmpia Brăilei, ce adevăratește ceea ce am crezut de mult, că Dumnezeu nu mai are nici o putere și că dracu-și face mendrele în paradis. Atunci devine cazul s-o dăm pe blesteme!

Eurica, iefînica, fofolea, gavet — toți în gîtul raclilor!

Am dat jucători Victoriei, și Victoria ne-a bătut chiar în bătătura noastră. Așa e lumea.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dan Frunțelă
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zănescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Școlii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la: COMBINATUL POLIGRAFIC CASA ȘCINTEII